

{42}

PRELEKCJE MISTRZÓW

Prelekcje Mistrzów

WYDZIAŁU FILOLOGICZNEGO
UNIwersYTETU W BIAŁYMSTOKU

Białystok 2026

Wera Occheli

ADAM MICKIEWICZ A LITERATURA GRUZIŃSKA:
RECEPCJA, PRZEKŁAD-ADAPTACJA, WPŁYW

**Seria Naukowo-Literacka „Prelekcje Mistrzów”
Wydziału Filologicznego Uniwersytetu w Białymstoku**

Prelekcja 42

Redakcja serii: **Jarosław Ławski, Krzysztof Korotkich**

Redaktor tomu: **Jarosław Ławski**

Streszczenia: NSGroup

Zdjęcia – z archiwum prywatnego Autorki

Copyright by Wera Occheli

Białystok 2026

Copyright by Uniwersytet w Białymstoku

Białystok 2026

Redakcja techniczna i skład: Krzysztof Rutkowski

Wydawnictwo PRYMAT Mariusz Śliwowski
ul. Hetmańska 42, 15-727 Białystok
tel. 602 766 304, 881 766 304
e-mail: prymat@biasoft.net
www.prymat.biasoft.net

ISBN 978-83-7657-600-8

 **Wydział
Filologiczny**

UNIWERSYTET W BIAŁYMSTOKU

PRELEKCJE MISTRZÓW

Wera Occheli

ADAM MICKIEWICZ A LITERATURA GRUZIŃSKA: RECEPCJA, PRZEKŁAD-ADAPTACJA, WPŁYW

W warunkach intensywnej wymiany wartości kulturalnych rola związków literackich, rozumianych jako środek zbliżenia i wzajemnego zrozumienia narodów, okazuje się niezwykle ważna. Dawno jest stwierdzono, iż kontakty literatur pomagają lepiej zrozumieć potrzeby ludzi, wyznaczyć ich drogi w przyszłość, przyczynić się współpracy międzynarodowej. Wybrany przez nas temat – jako jeden z ważnych aspektów polsko-gruzińskich relacji literackich – w pełni odpowiada tej właśnie tezie.

Zanim rozpocznę analizę tematu, pozwolę sobie, przynajmniej po bieżnie, określić etapy rozwoju polsko-gruzińskich kontaktów, tak aby pojawienie się postaci Adama Mickiewicza w kulturze gruzińskiej nie zostało odebrane jako zjawisko nieoczekiwane i przypadkowe.

1.

Relacje między Polską a Gruzją sięgają wieków wstecz i mają wielostronny charakter. Pierwsze wzmianki o kontaktach między naszymi narodami napotykamy już w wieku XV, w tych czasach zbliża nasze

kraje polityka. Wiadomo, że po upadku Konstantynopola w 1453 roku państwa europejskie stanęły wobec groźby inwazji ze strony Imperium Osmańskiego i w związku z tym przed koniecznością zjednoczenia sił militarnych. W tamtej właśnie epoce pojawiają się pierwsze pisemne wzmianki o politycznych kontaktach między Polakami i Gruzinami.

Rumuński badacz Nikolae Jorga przekonuje, że w roku 1471 ambasadorowie polskiego króla Kazimierza IV, gruzińskiego cara Konstantyna i węgierskiego króla Macieja Korwina spotkali się w Senacie Republiki Wenecyj, by wspólnie zdecydować o uczestnictwie w koalicji antyosmańskiej¹.

W XVI i XVII wieku polsko-gruzińskie związki rozwijają się pod znakiem handlu. Polska w tym okresie znacznie rozszerzała relacje gospodarcze z obcymi krajami. Handlowano ówczesnie z Francją, Anglią, Hiszpanią. Uwagę Polski przyciągał także Iran. Największe zainteresowanie budził w Polsce irański jedwab, cieszący się również dużym popytem w Europie. Droga do Iranu prowadziła przez Gruzję. W taki sposób Gruzja znalazła się na skrzyżowaniu dróg handlowych wielu państw europejskich, w tej liczbie i Polski.

Mamy świadectwa o tym, iż królowie polscy pozostawali w przyjaznych stosunkach osobistych z władcami gruzińskimi. O tym, że Gruzja utrzymywała czynne stosunki z Polską i Litwą i że stosunki te w wieku XVI i w pierwszej połowie wieku XVII były silne, świadczy notatka znanego hiszpańskiego podróżnika Pietra Della-Valle: „[...] sam król polski z tymi gruzińskimi książętami [Gurieli i Dadiani] – pisze włoski podróżnik –

---

¹ Zob.: მჭამისტვალისვილი ე. საქართველო ანტიოსმანური ლიგის შექმნაში//მაგნე, 1971, №3, გვ. 78 (E. Mamistwaliszwili, *Rola Gruzji w stworzeniu ligi antyosmańskiej*, „Macne” 1971, nr 3, s. 78).

podtrzymuje przyjaźń i wymianę listów. Z jednego królestwa do drugiego często chodzą statki handlowe”².

Czynna wymiana handlowa zwiększyła zainteresowanie Gruzją ze strony Europy. Do Gruzji i jej głównego miasta Tbilisi zaczęły zjeżdżać rozmaite delegacje: misje katolickie, przedstawicielstwa polityczne, wojskowe i inne. Odwiedzanie Gruzji przez przedstawicieli różnych profesji i narodowości pozostawiło również ślady w literaturze. W tym okresie opublikowano liczne wiadomości o Gruzji we Włoszech, Francji, Niemczech, Szwecji, na Węgrzech. W XVI wieku pojawiło się w Rzeczypospolitej pierwsze książkowe wspomnienie o Gruzji pióra polskiego dyplomaty i autora słynnego opisu Krymu w owym stuleciu – Marcina Broniewskiego³, a później, w roku 1644 w Paryżu, została wydrukowana książka misjonarza dominikańskiego Jana z Lukki, wysłanego w 1637 r. na Kaukaz przez króla polskiego Władysława IV, w której także znajdujemy wzmianki o Gruzji⁴. W wieku XVIII o Gruzji piszą misjonarz Tadeusz Kruszyński⁵ i orientalista Włodzimierz Broniewski, którzy zwiedzili Kaukaz⁶. Wymienione utwory nie były, niestety, szerzej dostępne, a tym samym pozostały nieznane w Gruzji.

---

² ციმცაძე ი. პოლონეთისა და საქართველოს ურთიერთობის ისტორიის მასალები (XV–XX საუკუნეები). თბილისი, 1996, გვ. 42 [I. Cyncadze, *Materiały z historii wzajemnych stosunków między Polską a Gruzją (XV–XX.)*, Tbilisi 1966, s. 42].

³ *Bibliografia literatury polskiej*. Nowy Korbut, Warszawa 1964, T. II, s. 46–47.

⁴ J. Reychman, *Kaukaz*, w: *Polska i Polacy w cywilizacji świata*, Warszawa 1939, t. 4, s. 266. Chodzi o opis: *Relation des Tartares, Percopites et Nogaies, des Circassiens, Mangréliens et Géogriens*. Par Jean de Luca religieux de l'ordre de Saint. Dominique.

⁵ M. Ingot, *Polacy piszący na Kaukazie w pierwszej połowie XIX wieku*, „Pamiętnik Literacki” 1957, z. 2, s. 539.

⁶ В. Броневский, *Новейшая географическая и историческая известия о Кавказе*, Москва 1823.

Szybszy rozwój kontaktów kulturalnych, a przede wszystkim literackich, między naszymi narodami rozpoczyna się od XVIII wieku, czasu przenikania idei oświeceniowych na terytorium Polski i Gruzji.

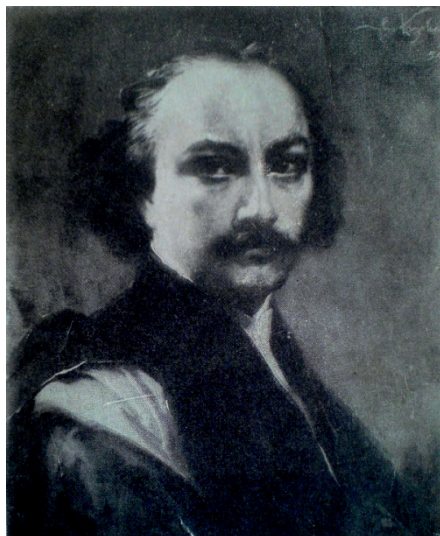
W pierwszej ćwierci XVIII stulecia (w latach 1716–1724) z języka rosyjskiego na język gruziński przełożono *Apoftegmaty* polskiego pochodzenia. Ten zbiór, którego autora w gruzińskich rękopisach nazywano Sokratesem, cieszył się w Gruzji dużym powodzeniem⁷. Istnieje kilka wariantów gruzińskiego tłumaczenia *Apoftegmatów*. Pierwszy, pełny, został wykonany przez Erasta Turkistaniszwilego, jednego z najlepszych tłumaczy swoich czasów; drugi, pomniejszony, również został wykonany przez Erasta Turkistaniszwilego na prośbę gruzińskiego cara Wachtanga VI; trzeci zaś został opracowywany przez samego cara Wachtanga VI; czwarty, pod nazwą *Mądrość podwyższająca*, został przełożony wierszem również przez cara Wachtanga VI. Badacze przypuszczają, że podstawą rosyjskiego tłumaczenia *Apoftegmatów*, będącego źródłem gruzińskich wersji, jest zbiór *Krótkie a węzłowe powieści, które po grecku zowią Apophtegmata, księgi IV* ułożony przez Beniasza Budnego i Stanisława Witkowskiego, polskich pisarzy, kontynuatorów tradycji Mikołaja Reja.

W pierwszej połowie XVIII wieku pisarze gruzińscy odczuwają wpływ słowiańskiej twórczości ludowej. W liryce gruzińskiej ukazują się wiersze inspirowane motywami rosyjskich, ukraińskich i polskich pieśni ludowych. W związku z tym na szczególną uwagę zasługują poeci – Mamuka Barataszwili i Dawid Guramiszwili. Mamuka Barataszwili (I połowa wieku XVIII) – twórca gruzińskiej poetyki normatywnej, to znaczy podręcznika sztuki wierszowania, autor licznych patriotycz-

---

⁷ რუხაძე ტ. ქართულ-რუსული ლიტერატურული კავშირების ისტორიიდან. თბილისი, 1960, გვ. 238–246 (T. Ruhadze, *Z historii rosyjsko-gruzińskich związków literackich*, Tbilisi 1960, s. 238–246).

nych i miłosnych wierszy⁸, Dawid Guramiszwili (1705–1792), największy prekursor gruzińskiego preromantyzmu, poeta szeroko znany nie tylko w Gruzji, lecz i poza jej granicami.

Dawid Guramiszwili (1705–1792)

W wierszach Guramiszwiliego widoczne są motywy ukraińskiego i polskiego folkloru⁹. Mamy też podstawę przypuszczać, iż w jego poemacie *Spór człowieka ze śmiercią*, wchodzącym do zbioru *Dawitiani*, są paralele z szeroko znanym polskim rękopisem z XV wieku, tłumaczonym na język rosyjski w wieku XVII, czyli z *Rozmową Mistrza Polikarpa ze Śmiercią*.

---

⁸ მიკაძე გ. მამუკა ბარათაშვილი. თბილისი, 1958, გვ. 14 (G. Mikadze, *Mamuka Barataszwili*, Tbilisi 1958, s. 14).

⁹ ჩიქოვანი მ. დავით გურამიშვილი // მნათობი, 1942, № 7/8, გვ. 214 (M. Chikowani, *Dawid Guramiszwili*, „Mnatobi” 1942, nr 7/8, s. 214); Э. Маградзе, *Стенания, или жизнь Давида Гурамишвили*, Тбилиси 1980.

Pod koniec XVIII wieku pojawił się pierwszy polski utwór, w którym pisano o pomnikach gruzińskiej kultury i który poznano w Gruzji. Była to przetłumaczona na język gruziński w 1791 roku sławna relacja Mikołaja Radziwiłła-Sierotki (1549–1616) zatytułowana *Podróż do Ziemi Świętej, Syrii i Egiptu*. Tłumaczenie zostało dokonane z języka rosyjskiego (wersja rosyjska pojawiła się w roku 1787) przez Gajozę Rektora, osobistość szeroko znaną w historii Gruzji XVIII wieku; był on duchownym, dyplomata, pisarzem, tłumaczem.

Przełożenie *Podroży do Ziemi Świętej, Syrii i Egiptu* na język gruziński ma duże znaczenie dla badań nad historią gruzińskich klasztorów w Syrii i Palestynie. Radziwiłł bowiem zwiedził gruziński klasztor na Górze Czarnej w Syrii i klasztor Dzwari w Jerozolimie, którego opisu dokonał ze szczególną uwagą. Pisał on tak o swoim podróżniczym *alter ego*: „Rozmawiał [on] w Dzwari z gruzińskimi zakonnikami, siedział z nimi przy jednym stole i był przyjemnie zaskoczony ich gościnnością i surowością w prowadzeniu nabożeństw”¹⁰.

W wieku XIX charakter polsko-gruzińskich stosunków zmienia się w sposób istotny. Jest to uwarunkowane nową sytuacją społeczno-polityczną. Los Polski i Gruzji w XIX wieku był w wielu wypadkach podobny, ponieważ oba państwa trąca swoją niezależność: od 1815 roku duża część terytorium Polski podlega już Imperium Rosyjskiemu, do którego jeszcze wcześniej, w 1801 roku, została przyłączona także Gruzja. Znalazszy się w granicach jednego imperium, narody Polski i Gruzji wykazują tradycyjnie wzajemne zainteresowanie. Tak jak i uprzednio, ma ono nie tylko charakter poznawczy. Walka narodu polskiego prze-

---

¹⁰ А. Цагарели, *Сведения о памятниках грузинской письменности*, СПб. 1894, Т. 1, вып. 3, с. 111.

ciwko wszechwładzy oraz despotyzmowi caratu, a szczególnie powstanie listopadowe, wzbudziła wśród gruzińskich działaczy ruchu narodowyzwoleńczego ogromne uznanie dla Polaków, w konsekwencji stworzyła też nadzieję na możliwość polepszenia losu Gruzinów. Liczni działacze polskiej kultury, związani z ruchem narodowyzwoleńczym, byli zsyłani do Gruzji, która stała się dla owych wolnomyślicieli swego rodzaju „południową Syberią”. Polacy przywieźli tu rewolucyjnego ducha i doświadczenia bojowe swego narodu. Już na początku XIX wieku w różnych częściach Gruzji dochodzi do powstań chłopskich, a w 1832 roku w kraju wykryto tajny spisek szlachecki. Na tej właśnie fali wzrostu nastrojów narodowyzwoleńczych trafia do Gruzji polska literatura romantyczna.

2.

Wzmocnienie więzi polsko-gruzińskich i związków literackich przynosi romantyzm. Bliskość ideowa romantyzmu polskiego i gruzińskiego stanowiła podstawową cechę wzajemnych stosunków literackich Polski i Gruzji w pierwszej połowie XIX wieku. Szczytne dążenia obywatelskie i siła wyzwolenczego patosu polskiej literatury romantycznej przyciągnęły do niej uwagę pisarzy gruzińskich i sprzyjały zbliżeniu obu literatur narodowych¹¹.

Właśnie z twórczością poetycką Adama Mickiewicza, założyciela polskiego romantyzmu, jednego z największych poetów tego nurtu nie tylko w Polsce, ale i w całej Europie, aktywnego działacza polskiego ruchu

---

¹¹ В. Оцхели, *Романтизм в польской и грузинской литературе. К вопросу сходства и отличия*, „Bibliotekarz Podlaski” 2022, nr 2, s. 251–264.

patriotycznego w kraju i na emigracji, wiąże się najbardziej wyrazista karta wzajemnych związków literackich między obydwoma narodami w XIX wieku.

Twórczość Mickiewicza jest przykładem spektakularnego w swym znaczeniu wpływu genialnej osobowości na rozwój historyczny. Jego działalność została uwieczniona potwierdzeniem autorytetu poety wśród kilku kolejnych pokoleń Polaków. To właśnie Mickiewicz uwydatnił związki poezji polskiej z dorobkiem literackim Europy, podniósł ją do jej najwyższego poziomu.

Nieoceniony jest wkład Mickiewicza w nawiązanie kontaktów między obiema literaturami narodowymi. Swoją żywą twórczością poetycką przyczynił się do podniesienia światowej renomy nie tylko literatury polskiej, ale wywarł duży wpływ na rozwój przede wszystkim literatur słowiańskich: czeskiej, słowackiej, bułgarskiej, rosyjskiej, ukraińskiej, białoruskiej. Fakty pokazują, że twórczość Mickiewicza była szeroko znana i miała pewien wpływ na rozwój nie tylko literatur słowiańskich, lecz także na literatury odległych od Polski (językowo i terytorialnie) narodów, jak literatury Kaukazu – Gruzji, Armenii, Azerbejdżanu.

Społeczeństwo gruzińskie po raz pierwszy zaznajomiło się z utworem poety polskiego w języku gruzińskim w 1831 roku. Była nim kasyda *Farys* (1828), gatunek szeroko rozpowszechniony w poezji arabskiej. *Farys*, jak wiadomo, to dzieło o wyraźnej treści romantycznej. To hymn odważnej osobowości, która pokonuje wszystkie przeszkody na drodze do wolności. Jeździec, pędzący przez bezludną pustynię, nie słucha żadnych ostrzeżeń i gróźb, gna do przodu, osiąga cel, wychodzi zwycięsko z walki z wszelkimi przeszkodami.

Tłumaczenie *Farysa* zostało wykonane przez Solomona Razmadzego (1798–1862), poetę, tłumacza, uczestnika spisku szlachty gruzińskiej. W literaturze naukowej istniał pogląd, że źródłem przekładu Razmadzego był tekst rosyjski Pietra Manaseina. Jednakże przeprowadzona analiza porównawcza przekładu gruzińskiego ze wszystkimi istniejącymi w tym czasie rosyjskimi przekładami *Farysa* (do 1831 roku istniały trzy rosyjskie przekłady poetyckie *Farysa*, opublikowane prawie jednocześnie w 1829 roku – Wasylija Szczęstnego, Piotra Manaseina i Grigorija Syjanowa) daje podstawę do twierdzenia, że Razmadze posługiwał się tekstem Wasilija Szczęstnego, jednego z najlepszych rosyjskich tłumaczy tej kasydy¹².

Mimo tego, że *Farys* nie został wydrukowany, wywołał ogromne poruszenie w gruzińskim środowisku literackim. Często recytowano go w salonach literackich, na spotkaniach tworzącej się inteligencji gruzińskiej. Na jednym z takich spotkań usłyszał go książę Giorgi Eristawi (1811–1864), poeta, przyszły znakomity gruziński dramaturg. Wrażenie było tak silne, że Eristawi zainteresował się twórczością Polaka, które potem podtrzymywał jeszcze przez wiele lat.

W 1834 roku Eristawiego, aktywnego uczestnika spisku szlacheckiego, zesłano do Polski, gdzie spędził około siedmiu lat. Przez te lata nauczył się biegle języka polskiego, bliżej zapoznał się z twórczością autora *Grażyny*, zabrał się do tłumaczenia jego utworów i w konsekwencji został pierwszym tłumaczem poezji Mickiewicza na język gruziński bezpośrednio z oryginału.

---

¹² В. Хитаришвили, *Адам Мицкевич в грузинской литературе XIX века*, w: *Романтизм в славянских литературах*, Москва 1973, с. 316.

Giorgi Eristawi (1811–1863)

Uwagę Eristawiego przyciągnęły przede wszystkim *Sonet y krymskie*. Zainteresowanie poety gruzińskiego właśnie tym zbiorkiem nie było przypadkowe. *Sonet y krymskie* (1826), jak wiemy, Mickiewicz napisał na wygnaniu, a łączy je jeden temat – temat ojczyzny, tęsknoty po niej. W bogatej i charakterystycznej przyrodzie Krymu poeta-wygnaniec znajduje obrazowy odpowiednik dla burzliwego stanu swego ducha. Zesłanemu poecie gruzińskiemu niewątpliwie bliskie były odczucia Mickiewicza i stworzone przez niego obrazy. Eristawi przetłumaczył sonety: *Stepy Akermańskie*, *Bakczysaraj*, *Mogiła Potockiej*, *Mogiły haremu*, *Pielgrzym*. Z cyklu sonetów odeskich został przetłumaczony sonet *Wspomnienie*. Tłumaczenia sonetów Mickiewicza zostały opublikowane w 1852 roku w czasopiśmie „Cyskari” po powrocie Eristawiego z wygnania, kiedy był redaktorem tego czasopisma. Wszystkim tłumaczeniom towarzyszy określenie akcentujące ich

pochodzenie: „z polskiego”. Dokonany przez Gruzina przekład *Sonetów krymskich* sprzyjał powstaniu w literaturze gruzińskiej nowego dla niej gatunku – sonetu. *Pielgrzym* Mickiewicza, przetłumaczony przez Eristawiego w 1838 roku – to pierwszy krok w tym kierunku.

Będąc na zesłaniu, Eristawi nie tylko zajmuje się przekładami, ale też sam wiele pisze. Porównanie niektórych wierszy Eristawiego i Mickiewicza pozwoliło na odkrycie wpływu utworów polskiego poety na wiersze liryczne Eristawiego. Tak oto pod wpływem *Pielgrzyma* Mickiewicza napisał Eristawi wiersz *Do cudzoziemca*. Szczególną uwagę zwraca wiersz *Do Kury* (chodzi o ważną rzekę w Gruzji). Bywa on uważany za jeden z najlepszych utworów poetyckich Eristawiego, w rzeczywistości zaś jest przekładem jednego z wariantów sonetu Mickiewicza *Do Niemna*. Podstawowa różnica sprowadza się do ilości wersów (14 u Mickiewicza; 16 u Eristawiego), imion ukochanych (Laura u Mickiewicza; Lejla u Eristawiego) i nazw rzek (Niemen u Mickiewicza; Kura u Eristawiego)¹³. Ten przekład ilustruje jedną z form przekładu – adaptację, która już zwróciła uwagę badaczy, w szczególności znanego komparatysty, akademika Mikołaja Konrada¹⁴. Przekłady Giorgija Eristawiego z Mickiewicza są ważnym kamieniem w rozwoju polsko-gruzińskich relacji literackich, a wpływ wielkiego polskiego poety na twórczość poetycką gruzińskiego liryka jest jedną z interesujących stron tej historii.

Rola kasydy Mickiewicza *Farys* w literaturze gruzińskiej nie wyczerpuje się na powyższych faktach. Kasyda polskiego poety związana jest z dziełem największego gruzińskiego poety romantycznego, którego imię jest szeroko znane nie tylko w Gruzji, ale także poza jej grani-

---

¹³ В. Хитаришвили, dz. cyt., s. 327.

¹⁴ Н. Конрад, *Запад и Восток*, Москва 1972, с. 320.

cami – poematem Nikołoz Barataszwilego (1817–1845) zatytułowanym *Merani* (1842). Problemowi podobieństwa utworów i różnic między nimi poświęcono wiele prac naukowych, jednak w jego rozwiązaniu wciąż brak jednomyślności. Bliższe zbadanie daje jednakże podstawę do twierdzenia, iż *Farys* Mickiewicza mógł stać się impulsem do napisania *Meraniego*.

Nikoloz Baratashvili (1817–1845)

Istnieje pewne podobieństwo formy zewnętrznej i motywów wspólnych dla romantyzmu. Jednocześnie Baratashvili stworzył utwór w pełni narodowy i samodzielny, nieustępujący najlepszym wzorom światowej

klasyki poetyckiej. W poemacie *Merani* liryk poszedł dalej niż polski romantyk. *Farys* Mickiewicza, pisze polski badacz twórczości Mickiewicza Juliusz Kleiner, to: „[...] apoteoza bohatera indywidualisty, triumfującego nad żywiołowymi siłami przyrody, i choć jego Beduin jest piękny w swym niepowstrzymanym pędzie, w dumnym dążeniu do zwycięstwa, do pokonania wszystkich przeszkód, cel ma jeden – pragnienie osobistej wolności i szczęścia”¹⁵. Osiągnąwszy wymarzony cel, bohater Mickiewicza napawa się zwycięstwem i długo oczekiwaną wolnością.

Inne cele dążeń ma wszakże bohater Barataszwilego. Owładnęła nim szczytna idea. Umiłowanie swobody i bogoburstwo *Meraniego* podporządkowane są pragnieniu, aby następnym pokoleniom ułatwić drogę do zdobycia wolności. Przyszłość pokoleń – oto cel jego upartego dążenia naprzód. Dla zwycięstwa tej idei, dla szczęścia ogółu podejmuje walkę ze złem całej Ziemi, samemu skazując się na zagładę:

ცუდად ხომ მაინც არ ჩაივლის ეს განწირულის სულის კვეთება,
და გზა უვალი, შენგან თელილი, მერანო ჩემო, მაინც დარჩება
დაჩემს შემდგომად მოძმესა ჩემსა სიძნელეგზისა გაუადვილდება,
და შეუპოვრად მას ჰუნეთვისი შავისბედის წინ გამოუქროლდება!¹⁶

Нет, не исчезнет душевный трепет того,
Кто ведал, что обречен,
И в диких высях твой след, Мерани,
Пребудет вечно для всех времен.

¹⁵ J. Kleiner, *Mickiewicz*, T. II, cz. 1, Lublin 1948, s. 61.

¹⁶ ბარათაშვილი ნ. ლირიკა. თბილისი, 1983, გვ 94 (N. Barataszwili, *Liryka*, Tbilisi 1983, s. 94).

Твоей дорогой мой брат грядущий проскачет смелый,
быстрее меня,
И, поравнявшись с судьбиной черной,
Смеясь, обгонит ее коня [...] ¹⁷.

Rozdźwięk między jednostką i społeczeństwem to jeden z głównych tematów romantyzmu. Jest to również główny problem w utworach poetów polskich i gruzińskich. „Tragizm romantycznego kultu jednostki i świata – wywodzi Kleiner – byłby rozwiązany, jeśliby człowiek potężny zdobył pełną samowystarczalność, nie zostając przez to odcięty od związku z życiem ogólnym, lecz przeciwnie, na drodze tej zyskując posiadanie świata”¹⁸. Utwór Mickiewicza nie przedstawia nam tego związku jednostki ze społeczeństwem. Natomiast romantyczny poryw bohatera Barataszwilego, jego gotowość na śmierć dla powszechnego dobra świadczą o żywej więzi ze światem rzeczywistym i stanowią krok do rozwiązania problemu tak jednostki, jak i społeczeństwa.

Idea odważnego poświęcenia w poemacie *Merani* bliska jest pełnej romantycznego entuzjazmu idei *Ody do Młodości* Mickiewicza.

3.

W drugiej połowie XIX wieku zainteresowanie twórczością Mickiewicza w gruzińskim środowisku literackim maleje. Wynika to przede wszystkim z dwóch przyczyn: po pierwsze, z reakcji na stłumienie polskiego powstania styczniowego, po drugie, z rozkwitu estetyki realizmu w lite-

---

¹⁷ Н. Баараташвили, *Мерани*, w: *Лирика*, Москва 1967, с. 59.

¹⁸ J. Kleiner, dz. cyt., s. 61.

raturze polskiej i gruzińskiej oraz zmiany w związku z tym priorytetów literackich. W tym okresie uwagę publiczności literackiej przyciągają tacy autorze jak Henryk Sienkiewicz, Bolesław Prus i Eliza Orzeszkowa.

Jednak imię Mickiewicza nadal nie znika z pola uwagi gruzińskich pisarzy. W 1868 roku w dziewiątym numerze czasopisma „Cyskari” gruzińscy czytelnicy mogli zapoznać się z tłumaczeniem jeszcze jednego sonetu polskiego poety z odeskiego cyklu – *Rozmowy*. Tłumaczenie zostało wykonane przez poetę i tłumacza Rafaela Eristawiego¹⁹. Sonet *Rozmowa* jest jednym z najbardziej udanych wierszy cyklu i nieprzypadkowo to on zainteresował słynnego kompozytora rosyjskiego Glinkę do przełożenia go na język muzyki.

Koniec XIX i początek XX wieku w literaturze polskiej i gruzińskiej związany jest z poszukiwaniami ideowymi oraz estetycznymi, próbą odnowienia literatury na głębszej podstawie filozoficznej, a także z odrodzeniem tradycji literatury romantycznej. Pozytywne znaczenie odrodzenia tendencji romantycznych polegało przede wszystkim na tym, że przyczyniły się one do zachowania wątku patriotycznego w świadomości twórców. Nieprzypadkowo odwoływanie się do tradycji wielkich romantyków było nader charakterystyczne dla wielu pisarzy tego okresu. Poezja Adama Mickiewicza, która pozostawiła tak znaczny ślad w gruzińskiej literaturze pierwszej połowy XIX wieku, z nową siłą przyciągała gruzińskich pisarzy, tłumaczy, czytelników. Tłumaczyło się to zarówno wielością idei o charakterze narodowym w Gruzji, jak i znamiennym dla literatury gruzińskiej tego okresu ożywieniem tradycji romantycznych.

---

¹⁹ ერისთავი რ. საუბარი // ცისკარი, 1868, № 9, გვ. 45 (R. Eristawi, *Rozmowa*, „Ciskari” 1868, nr 9, s. 45).

Imię polskiego poety często pojawia się w tym czasie na łamach gruzińskich gazet i czasopism. Tak więc gazeta „Cnobis purceli” w 1897 roku donosiła, że Polska przygotowuje się do obchodów 100-lecia urodzin swojego ukochanego wieszca²⁰, w 1898 roku pismo „Iweria”, redagowane przez Ilię Czawczawadzego, opublikowało informacje biograficzne o Mickiewiczu opracowane przez wdowę po poecie Tomaszu Zanie²¹.

W kontekście naszego tematu na uwagę zasługuje wydrukowany w 1893 roku artykuł *Mickiewicz a Paderewski* Giorgiego Cereteli (1842–1900), znanego gruzińskiego pisarza i dziennikarza²².

W artykule Cereteli dość szczegółowo rozprawia o kompozytorze Ignacym Janie Paderewskim, znanym wykonawcy utworów fortepianowych Fryderyka Chopina. Można przypuszczać, że z polskim pianistą, który podbił Europę, Cereteli poznał się podczas pobytu w Niemczech i Szwajcarii, gdzie przebywał w latach 1873–1877, słuchając wykładów z nauk przyrodniczych i socjologicznych. Nie można wykluczyć, że Cereteli wziął udział w jednym z jego koncertów. Edukacja muzyczna w Gruzji zawsze była uważana za niezbędny element edukacji ogólnej. Dlatego zainteresowanie gruzińskiego intelektualisty kompozytorem Paderewskim nie powinno być zaskakujące. Podziwiając kompozycje polskiego geniusza, bo tak w Europie często nazywano Paderewskiego, Cereteli przekonany jest, że jego najlepsze dzieła powstały w odpowiedzi na poezje Adama Mickiewicza. Według gruzińskiego pisarza, z Mickiewiczem: „[...] jako poetą

---

²⁰ პოლონელი პოეტის იუბილე//ცნობის ფურცელი, 1897, №320, გვ. 2 (*Jubileusz polskiego poety*, „Cnobis purceli” 1897, nr 320, s. 2).

²¹ ადამ მიკევიჩი//ივერია, 1898, 24 დეკემბერი, გვ. 1–4 (*Adam Mickiewici*, „Iweria” 1898, 24 grudnia, s. 1–4).

²² წერეთელი გ. მიკევიჩი და პადერევსკი//კვალი, 1893, № 49, გვ. 18–19 (G. Cereteli, *Mickiewicz a Paderewski*, „Kwali” 1893, nr 49, s. 18–19).

w naszym wieku nikt nie może się równać [...]. Wychwalał historię Polski, łączył i zjednoczył ludzi jednym uczuciem – miłością do ojczyzny [...]”²³.

W zakończeniu artykułu znajdziemy przekłady dwóch wierszy wieszca: przypisywanego Mickiewiczowi wiersza *Do...* („Gdybym się zmienił w wstęgę złocistą”) i lozańskiego liryku *Polaty się łzy...* Pomimo wszystkich istniejących wad tłumaczeń wykonanych przez Ceretelego, jego artykuł poświęcony dwóm polskim geniuszom jest interesujący nie tylko w kontekście naszego tematu, lecz także w historii polsko-gruzińskich związków literackich.

Kiedy badamy kwestię znaczenia twórczości Adama Mickiewicza w literaturze gruzińskiej tego okresu, to szczególną uwagę musimy zwrócić na związek jego postaci z imieniem jednego z największych gruzińskich poetów, autora słynnego *Suliko* – Akakiego Ceretelego (1840–1915). Akaki Cereteli wraz z Ilią Czawczawadze wszedł do historii Gruzji jako założyciel nowego języka i literatury gruzińskiej, jako jeden z najwybitniejszych przedstawicieli ruchu narodowo-wolnościowego. Apologetyzujące wolność ideały autora *Suliko* wyrażone zostają z największą pełnią w poematach takich jak *Natela*, *Tornike Eristawi*, *Bagrat Wielki* i jego najlepszym epickim dziele – powieści *Baszy-Aciuki*.

Twórczość Adama Mickiewicza, a przede wszystkim jego poemat *Konrad Wallenrod* (1828), w pewnym stopniu przyczyniła się do artystycznego ukształtowania się idei wyzwoleniczych Akakiego Ceretelego. Sam gruziński poeta mówił o tym otwarcie i publicznie. W grudniu 1908 roku, kiedy gruzińska inteligencja obchodziła pięćdziesięciolecie twórczości Akakiego Ceretelego, z całej Gruzji zebrali się delegaci, aby złożyć hołd

---

²³ Tamże, s. 19.

ukochanemu poecie. Serdeczne gratulacje składali jubilatowi również przedstawiciele polskiej społeczności w Gruzji, którzy zwrócili się do niego w imieniu Domu Polskiego. W odpowiedzi na słowa Polaków Cereteli powiedział z podekscytowaniem:

Od 12 roku życia czułem pragnienie pisania. Pojawiła się we mnie pewna siła, która popychała do przodu, ku temuż jasnemu ideałowi. Tę przebudzającą moc tchnął we mnie czarodziej, a owym czarodziejem był wasz ulubiony poeta Mickiewicz. Dlatego wspominam z szacunkiem nie tylko wielkiego pisarza, ale także naród, który go wychował²⁴.

Akaki Cereteli (1840–1915)

---

²⁴ აკაკი წერეთლის იუბილეუ//ჩვენნი ხმა, 1909, №1, 1 იანვარი (*Jubileusz Akakiego Ceretelego*, „Czweni hma” 1909, nr 1, 1 stycznia).

Interesujące okazuje się śledzenie historii relacji Akakiego Ceretego z twórczością Adama Mickiewicza i wpływu Polaka na twórczość koryfeusza literatury gruzińskiej. W 1859 roku Cereteli, jeden z najbardziej zdolnych uczniów gimnazjum w Kutaisi, zaskoczył wszystkich nieoczekiwaną decyzją. Cztery miesiące przed ukończeniem szkoły postanowił wyjechać do Petersburga, by tam wstąpić do szkoły wojskowej. Wtedy nikt raczej nie potrafiłby wyjaśnić, dlaczego przyszły pisarz tak właśnie postąpił. Po latach sam Cereteli – już jako znany nie tylko w Gruzji, ale również poza granicami kraju pisarz – w autobiograficznej powieści *Ciemi tawgadasawali [Minione]* (1894–1899) wyjawiał, co stało się przyczyną tego kroku. Otóż nauczyciel matematyki młodego Ceretego, wspaniały improwizator i krasomówca, Polak Kazimierz Rodziewicz²⁵, zesłany do Gruzji za wolnomyślicielstwo, zapoznał go z poematem swego ulubionego poety: z *Konradem Wallenrodem* Adama Mickiewicza. Obraz Litwina Konrada, który rezygnuje z własnego szczęścia, by ratować Ojczyznę i ginie w imię jej wolności, wywarł ogromne wrażenie na przyszłym poecie, stając się dla niego wzorem patriotyzmu i poświęcenia: „Gdy usłyszałem słowa Rodziewicza – pisze Cereteli w powieści – jakbym się narodził ponownie [...]”²⁶. Akaki postanowił powtórzyć bohaterski czyn Konrada. Później w niedokończonym wierszu *Przeżyte*, który nie jest datowany, ale pochodzi z lat 90., napisał:

---

²⁵ Zob.: L. Dvalishvili, *Грузино-польские отношения в воспоминаниях грузинских деятелей (Акаки Церетели, Илья Чкония)*, w: *Gruzja i Polska: transfer wartości kultury. Studia interdyscyplinarne*, red. J. Ławski, W. Occheli, Białystok–Kutaisi 2022, s. 147–150; L. Dvalishvili, *Georgian–Polish Literary Relations and the Conspiracy of 1832*, „Bibliotekarz Podlaski” 2024, nr 2, s. 93–108.

²⁶ წერეთელი ა. ჩემი თავგადასავალი. თბილისი, 2007, გვ. 74 (A. Cereteli, *Minione*, Tbilisi 2007, s. 74).

მე მიცკევიჩის გმირებში,
მომწონდა ვალენროდიცა,
ის მომხნევებდა ვაჟკაცად,
და დავაპირე მხედრობა,
რომ ხელში მეგდო სარდლობა,
და, მოღალატედ დასახულა –
ბოლოს მიმელო მადლობა²⁷.

Wśród bohaterów Mickiewicza,
Podobał mi się Wallenrod,
Zainspirował mnie do wyczynów...
Zdecydowałem, bym był żołnierzem,
Bym wziął do ręki broń i,
Zostawszy zdrajcą,
Zdobyl w końcu wdzięczność.
(przekład własny)

Co prawda w Petersburgu opuściło go romantyczne nastawienie spowodowane poematem Mickiewicza, lecz sympatię do jego bohatera pisarz zachował do końca swoich dni. Nic więc dziwnego, że obraz litewskiego patrioty znalazł odbicie w twórczości autora *Tornike Eristawi*.

Niewątpliwie pod wpływem dzieła polskiego poety stworzony został pierwszy poemat historyczny Ceretelego *Bagrat Dydy* (*Bagrat Wielki*) [1875], w którym gruziński poeta powtarza kanwę fabularną poematu Mickiewicza. Jego bohater, gruziński król Bagrat, który trafił w niewolę Tamerlana, postanawia przyjąć islam, zdobyć zaufanie wroga i przyczy-

---

²⁷ წერეთელი ა. ჩემი თავგადასავალი. თხზულება 16 ტომად. ტომი III, თბილისი, 1954, გვ. 457 (A. Cereteli, *Minione. Wybrane dzieła w 16 tomach*, t. III, Tbilisi 1954, s. 457).

nić się do zniszczenia jego wojska, by uwolnić Gruzję od mongolskiego jarzma. Za cenę ogromnego wysiłku i wielu wyrzeczeń Bagrat, tak jak Konrad, osiąga swój cel.

Pod wpływem wolnościowej idei powieści poetyckiej Mickiewicza Cereteli wycofuje się z prawdy historycznej i przedstawia wydarzenia, które absolutnie nie pasują do historii Gruzji w tamtej epoce. W XIV wieku Tamerlan dokonał ośmiu niszczycielskich wypraw na Gruzję. Gruzja krwawiła: zniszczono wioski, spustoszone miasta²⁸. W takich warunkach można było przedstawić zwycięstwo wojska gruzińskiego tylko pod takim warunkiem, że autor chciał postawić swojego bohatera w sytuacji podobnej do tej, w jakiej Mickiewicz postawił Konrada. Wpływ Mickiewicza na poemat Ceretelego odnotowują tacy badacze twórczości gruzińskiego pisarza jak Sergi Gorgadze²⁹, Giorgi Abzianidze³⁰. Analizę porównawczą dzieł polskiego i gruzińskiego poety przeprowadziła Wera Chitariszwili, podkreślając nie tylko podobieństwa, ale i różnice³¹. L. Asatiani, porównując oba utwory, pisze:

W temacie wiersza Ceretelego można dostrzec pewne zbieżności z poematem Mickiewicza *Konrad Wallenrod*. Na przykład strażnik tajemnic i podobnie myślący Pasterz Bagrata Wielkiego – Izaak, przypomina starca Halbana u Mickiewicza [...]³².

²⁸ Н. Бердзенишвили, В. Дондуа, Г. Меликишвили, *История Грузии (от древнейших времен до 60-х годов XIX века)*, Тбилиси 1962, с. 257–259.

²⁹ გორგაძე ს. წინასიტყვაობა. წერეთელი ა. რჩეული თხზულება 4 ტომად. ტომი II, 1926, გვ. XX (S. Gorgadze, *Wstęp*, w: A. Cereteli, *Dzieła wybrane w 4 tomach*, t. II, 1926, s. XX).

³⁰ Г. Абзианидзе, Акакий Церетели. *Жизнь и творчество*, Тбилиси 1959, с. 10.

³¹ В. Хитаршвили, Адам Мицкевич в грузинской литературе XIX века, w: *Романтизм в славянских литературах*, Москва 1973, с. 397–398.

³² Л. Асатиани, *Жизнь Акакия Церетели*, Тбилиси 1971, с. 278.

O tym, że Cereteli był, można powiedzieć, opętany ideą dążenia w poezji do niepodległości, która znalazła swój wcześniejszy wyraz w *Konradzie Wallenrodzie*, świadczy kolejny przypadek odwołania się do jego formy artystycznej przez klasyka literatury gruzińskiej. Mowa tu o jednym z najlepszych dzieł epickich Ceretelego – powieści *Baszy-Aciuki*, która powstała w 1896 roku i podobnie jak poemat Mickiewicza w podtytuł została nazwana *powieścią historyczną*³³. Akcja powieści toczy się w XVII wieku, w okresie, gdy Gruzja, znajdując się pod protektoratem Persji, zaciekle walczy z najeźdźcami. Dążąc do odtworzenia tła historycznego, Cereteli przedstawia zwięzły opis epoki, w której rozgrywają się powieściowe wydarzenia. Były to czasy, gdy król Kachetii Tejmuraz I (1589–1663) wystąpił jako obrońca wiary chrystusowej i zerwał sojusz z szachem Persji Abbasem I Wielkim (1571–1629). Szach okrutnie zemścił się na Gruzinach za tę zdradę. Wtargnął na terytorium Kachetii i spustoszył ją ogniem i mieczem³⁴. Chrześcijański świat Gruzji uległ zagładzie, w kościołach nie odprawiano nabożeństw, zamilkły dzwony, obrazy święte zostały zbezczeszczone, świątynie zhańbione. Dziesiątki tysięcy Gruzinów zostały uprowadzone do Persji, a w ich domach w Kachetii zamieszkały turkmeńskie plemiona koczownicze. Wschodnia Gruzja stała się prowincją w połowie muzułmańską, a liczni Gruzini zmuszeni zostali do przyjęcia obyczajów, wiary i prawa perskiego³⁵.

Jednak duch narodu gruzińskiego pozostał niezłomny. Co począć z narodem, w którego sercu połączyły się wiara w Boga i miłość do ojczy-

---

³³ A. Mickiewicz, *Konrad Wallenrod. Powieść historyczna z dziejów litewskich i pruskich*, Petersburg 1828.

³⁴ წერეთელი ა. ბაში-აჩუკი. თბილისი, 2007, გვ. 133 (A. Cereteli, *Baszy-Aciuki*, Tbilisi 2007, s. 133).

³⁵ A. Cereteli, *Baszy-Aciuki*, wyd. cyt., s. 148.

zny – zastanawiał się szach i postanowił osiągnąć swój cel wiarołomstwem. Udając łaskawość, omamił Kachetię swą pozorną hojnością, czym skazał zrujnowany kraj na ukryte cierpienie. Gruzinom proponowano wysokie posady na dworze szacha, gdzie mogliby bogacić się i oddawać bezczynności, uciechom. By zdobyć wysoką pozycję przy szachu, trzeba było wyrzec się ojczyzny i całkowicie poświęcić służbie Persji. Jeśli ktoś trwał przy tym, że jest Gruzinem, nie mógł liczyć na łaskę – był głębiany i poniżany.

Waleczny duch narodu tracił swą moc. Potrzebni byli bohaterowie, którzy by go ożywili i poprowadzili naród ku zwycięstwu i wolności. Tej misji podjęli się w powieści ksanijscy przywódcy. Postanowili oni zorganizować wyprawę przeciwko Persom.

Używając poezji jako narzędzia w walce politycznej, dokonując tematyicznego zwrotu ku historii, Cereteli nie przywiązywał zbytniej wagi do pieczołowitego odtworzenia realiów historycznych, lecz czynił wprost przeciwnie: idealizował przedstawiane postaci historyczne. Kreował swoich bohaterów jako wcielenie cnót obywatelskich, obdarzając ich nadzwyczajną odwagą, wielkim duchem patriotycznym i nieukojonym pragnieniem wolności; poeta propagował idee wolnościowe i nowoczesne ideały społeczne. (To właśnie tak opisywał bohaterów Henryk Sienkiewicz w swych powieściach historycznych).

Podobnie podczas tworzenia obrazu patrioty Bagrata V Wielkiego (zm. 1393), który poświęca się, by ratować ojczyznę, Cereteli ponownie zwrócił się ku idei, która ujęła jego wyobraźnię jeszcze w latach gimnazjalnych, idei zawartej w *Konradzie Wallenrodzie*. Tę myśl ukształtowały warunki, w których żył bohater poematu polskiego poety: jak pamiętamy, w poemacie Mickiewicza Litwa, ojczyzna Konrada, cierpi ucisk ze strony potężnego Zakonu Krzyżackiego. By pomóc ojczyźnie, Konrad

podejmuje się szaleńczego czynu – zostaje rycerzem Zakonu, udając, że chce mu służyć. W końcu osiąga tam wysoki status rycerski i gdy zostaje wybrany na wielkiego mistrza Zakonu, zadaje Krzyżakom druzgocący cios. Mickiewicz zawarł swą myśl w następujących wierszach:

Wolnym rycerzom, powiadał, wolno wybierać orężę
I na polu otwartym bić się równymi siłami;
Tyś niewolnik, jedyna broń niewolników – podstępny.
Uczta, w. 341–343³⁶.

Parafraza tych wersów jako swego rodzaju leitmotiv towarzyszy postępowaniu głównych postaci powieści *Baszy-Aciuki*. Tak więc inicjator i organizator wyprawy przeciwko Persom, który stanął na czele połączonych wojsk gruzińskich, władca Achmety, książę Bidzina Czolokaszwili, człowiek o nienagannej uczciwości i wielkiej odwadze, ucieka się do podobnych środków, takich, których używa bohater poematu Mickiewicza. Wydawałoby się, że łamie on własne zasady i zdradza ojczyznę. Przez długi czas Persom nie udawało się przeciągnąć go na swoją stronę ani za pomocą pogróżek, ani łaskawością. Był nieprzekupny. Wielu mieszkańców Kachetii nie popierało bezkompromisowego zachowania Bidziny, nie znajdowali dla niego usprawiedliwienia, uważając, że jego postawa wynika z nadmiernej dumy. Czolokaszwili wolał wszakże śmierć od hańby. Nagle wszystko się jednak zmienia. Pewnego dnia usłyszy piosenkę gruzińskiego woźnicy poganiającego bawoły. Słowa tej piosenki pomogły mu narodzić się na nowo, zmieniły całe jego życie: „Nie rzucaj się w głębinę, poszukaj brodu! Gdzie siłą nic nie zdziałasz, tam trzeba być przebiegłym!”³⁷.

³⁶ A. Mickiewicz, *Dziela*, Wydanie Narodowe, Warszawa 1955, s. 166.

³⁷ წერეთელი ა. ბაში-აჩუკი. თბილისი, 1940, გვ. 23 (A. Cereteli, *Baszy-Aciuki*, s. 23).

Reakcja Czolokaszwilego na słowa piosenki przypomina reakcje samego Ceretelego, gdy po raz pierwszy usłyszał on z ust Rodziejwica streszczenie poematu Mickiewicza:

Bidzina drgnął – zapisuje Cereteli, jakby ponownie przeżywając uczucie, którego doznał niegdyś w młodości – zerwał się, skierował wzrok ku niebu i długo milczał. Nareszcie jakby oprzytomniał: Coś usłyszałem? [...]. Czy to był głos ziemi, czy nieba [...]. Tak, potrzebny jest spryt w imię narodu, a nie dla własnej korzyści! O, niebios! Bądźcie świadkiem mego postanowienia i poręką, że spłacę swój dług!³⁸

Czolokaszwili ucieka się do taktyki, którą polecał stosować politykom włoski historyk i działacz polityczny XVI wieku Niccolò Machiavelli w swoim *Il Principe* [Księciu], mówiąc: „Musicie bowiem, wiedzieć, że są dwa sposoby walki... trzeba być lisem i lwem”. Te słowa, jak wiadomo, Mickiewicz wykorzystał jako motto *Konrada Wallenroda*, ujmując w ten sposób główną ideę, zasadę, którą kieruje się jego bohater.

„Zdrada” Czolokaszwilego nie przyniosła pożytku Persom. Zaledwie przeszedł na ich stronę, podczas gdy w Kachetii nagle jeden po drugim zaczęły się pojawiać powstańcze oddziały. Powstańcy zaczęli się na Persów wszędzie i zabijali ich. Buntownicy ścigali nie tylko Persów, ale również Gruzinów, którzy przeszli na stronę wroga. Wielu książąt i szlachciców, którzy opływali w dostatki w służbie Persom, przypłaciło życiem swoją zdradę. Po kilku tygodniach Kachetia została uwolniona od wroga.

---

³⁸ წერეთელი ა. ბაში-აჩუკი. თბილისი, 1940, გვ. 23 (A. Cereteli, *Baszy-Aciuki*, s. 23).

Los bohaterów, niestety, był tragiczny. Szach zażądał ich wydania, grożąc, że w razie nieposłuszeństwa zniszczy całą Gruzję. Zdając sobie sprawę z tego, co ich czeka, buntownicy spełnili swoją misję do końca. Wyruszyli do Persji, gdzie ponieśli męczeńską śmierć, podobnie jak bohater poematu Mickiewicza, który jednak popełnił samobójstwo wypijając truciznę.

Reminiscencje z poematu Mickiewicza pobrzmiewają także w stworzonym przez Ceretelego portrecie Abduszachila, odważnego perskiego żołnierza i wielmoży. Jego los przypomina nieco los Konrada, który trafił w niewolę do Krzyżaków, a następnie osiągnął w Zakonie wysoką pozycję.

Abduszachil, kadr z filmu z 1956 r.

W dzieciństwie Abduszachil został porwany przez Lezginów i sprzedany Persom. Jego wspomnienia o przeszłości były niejasne. Abduszachil nie znał ani swojego pochodzenia, ani tego, kim byli jego rodzice. Dzięki swej wyjątkowej odwadze, potężnej budowie ciała i wrodzonej szlachetności zdołał się wybić i w chwili, którą obejmuje opowieść, stanął na czele całej kawalerii chana. Chcąc podkreślić znaczenie tej postaci, Cereteli obdarza Abduszachila szczególną władzą wojskową, która pozwoli mu,

tak jak Konradowi, rozstrzygnąć podstępem losy nieprzyjacielskiego wojska. Gdy Abduszachil dowiedział się, że jest z pochodzenia Gruzinem i że urodził się w chrześcijańskiej rodzinie, poprosił, by powstańcy przyjęli go do swego oddziału. Chciał służyć ojczyźnie, wyznając religię swoich przodków. Jednak w interesie ojczyzny musiał postąpić inaczej.

Możesz bardzo się przysłużyć naszemu krajowi – rzekli powstańcy [...]. Nie śpiesz się. Musisz na pewien czas głęboko w duszy zataić wszystko, co się wydarzyło. Powinieneś wrócić do swojego wojska i zachowywać się tak, by nikt nie odczuł w tobie żadnej zmiany³⁹.

Abduszchil godzi się na to. Udając spokój, przygotowywał się do zdrady i w decydującym momencie walki, gdy Persowie oczekiwali na wsparcie, zaprowadził swą kawalerię do ciasnego wąwozu. To tam Gruzini rozbroili żołnierzy nieprzyjaciela, wzięli ich do niewoli. Cereteli na swój sposób odtwarza sytuację, w jakiej znalazł się bohater Mickiewicza. Abduszachil, tak jak Konrad, wbrew radom i przestrogom, nie zachował się jak dowódca wojska, lecz jego zagorzały wróg. W odróżnieniu od Konrada Wallenroda, który doprowadził do zagłady Zakon Krzyżacki, lecz sam nie nacieszył się życiem w wolnej ojczyźnie, Abduszachil znajduje miłość i szczęście w rodzinnym kraju, do uwolnienia którego się przyczynił.

Mimo że powieść Ceretelego *Baszy-Aciuki* powstała pod wpływem idei wyłożonej w poemacie Mickiewicza *Konrad Wallenrod*, dzieło gruzińskiego pisarza jest zjawiskiem samoistnym i oryginalnym. Tworząc ową powieść w oparciu o gruzińską historię, Cereteli, w odróżnieniu od Mickiewicza, ukazuje swoich bohaterów nie jako samotnych wojowników, lecz jako ludzi ściśle związanych z narodem. Powieść Ceretelego powstała w odmiennej

---

³⁹ Tamże, s. 39.

epoce historycznej, w okresie rozkwitu realizmu w literaturze gruzińskiej, co znalazło wyraz w metodzie tworzenia przez pisarza gruzińskiego postaci powieściowych oraz w sposobach kreowania ich charakterów.

Na podstawie powieści Ceretelego reżyser Leo Esakia (1890–1969) nakręcił kolorowy film artystyczny, którego premiera odbyła się w 1956 roku w Tbilisi. W filmie wystąpili najbardziej znani gruzińscy aktorzy: Otar Koberidze, Dawid Abaszidze, Lia Eliawa, Dodo Chichinadze.

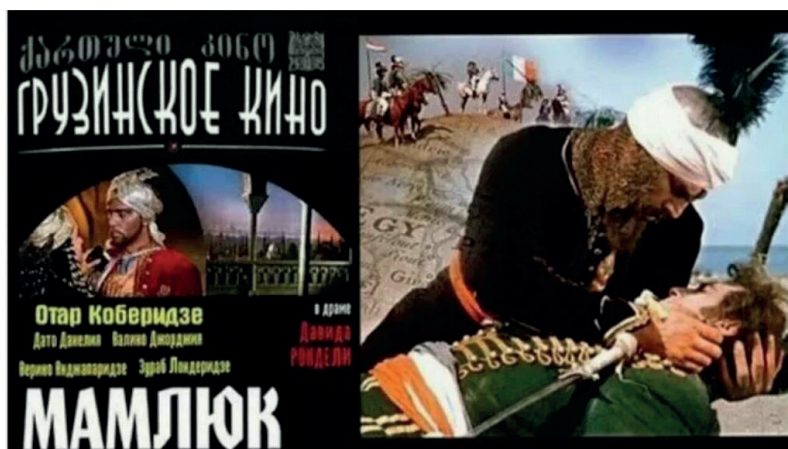
4.

Pod wpływem wolnościowej idei poematu Mickiewicza *Konrad Wallenrod* znalazł się jeszcze jeden gruziński pisarz pierwszej połowy XX wieku – Kondrate Tatarishvili (1872–1929), który przeszedł do historii literatury gruzińskiej pod pseudonimem Uiarago.

Kondrate Tatarishvili (Uiarago) (1872–1929)

W 1912 roku w czasopiśmie „Grdemli” ukazała się jego powieść *Mameluk* [*Mammeluk*], która stała się perłą nie tylko jego dziedzictwa literackiego, ale także ozdobą gruzińskiej literatury pierwszej ćwierci XX wieku. Jak wiadomo, miejsce każdej literatury narodowej w światowym procesie literackim zależy przede wszystkim od czołowych pisarzy, którzy uosabiają charakterystyczne cechy szkoły lub kierunku literackiego. Pisarze drugoplanowi często pozostają w cieniu, poza zasięgiem wzroku, choć w nie mniejszym stopniu wzbogacają kulturę narodową, ponieważ to w ich stylu artystycznym bardziej wyraziście przejawiają się charakterystyczne cechy ogólne prądów rozwojowych literatury.

Kadry z filmu „Mameluk” (1958)

To stanowisko w pełni odpowiada przykładowi związanemu z nazwiskiem Tatarishvilego. W powieści *Mameluk* wyraźnie słychać motywy z Mickiewiczowskiego *Konrada Wallenroda*. Naszym zdaniem, znajomość Tatarishvilego z poematem Mickiewicza mogła mieć dwa źródła:

po pierwsze, poznał go przez twórczość jego ulubionego poety Akakiego Ceretelego, który, jak wspomniano, otwarcie mówił o wpływie na swą twórczość poematu Mickiewicza; po drugie, poprzez bezpośrednią znajomość poematu polskiego poety w tłumaczeniu na język rosyjski, szeroko rozpowszechniony w kręgach literackich Kijowa, gdzie obracał się Gruzin, studiując w Kijowskiej Akademii Duchowej.

Konrad Wallenrod łączy w sobie zamysł przynajmniej dwóch utworów. Stąd w owej powieści poetyckiej dwie historie – historia miłosna Konrada i Aldony oraz dzieje walki Konrada z Zakonem Krzyżackim. W powieści Tatarishvilego, podobnie jak w utworze Akakiego Ceretelego *Bagrat Wielki*, nie znajdziemy fabularnej linii miłosnej. To z jednej strony zuboża dzieło gruzińskiego autora, z drugiej pozwala czytelnikowi skoncentrować się tylko na idei narodowo-patriotycznej i obrazie głównego bohatera.

Na początku dzieł obu autorów wskazano czas i miejsce akcji – jest to wiek XVII, kiedy pokrewne ludy zostały podzielone przez burzliwy bieg rzeki (u Mickiewicza Niemen, u Tatarishvilego Tehura). Z jednej strony Niemna jest Litwa, z drugiej jej najgroźniejszy wróg: Zakon Krzyżacki. Z jednej strony rzeki Tehury leży Imeretia, skutecznie walcząca z muzułmańskim Wschodem o zachowanie chrześcijaństwa, z drugiej Kachetia, przymusowo poddana islamizacji. Piękne dziewczyny i silni chłopcy chrześcijańscy byli często porywani z Kachetii i sprzedawani w niewolę – do Turcji, Iranu, Egiptu. Dziewczęta wypełniały haremy szachów, sułtanów, bogatych chanów, a młodzi mężczyźni uzupełniali oddziały regularnej armii muzułmańskiej.

Tragiczny los gruzińskiego chłopca porwanego w dzieciństwie, sprzedanego na służbę paszy, który później stał się sławnym wojownikiem –mamelukiem, stanowi treść opowieści Uiarago. Akcja powieści gruziń-

skiego pisarza w dużej mierze przypomina fabułę tekstu Mickiewicza, opowiadającą o losach litewskiego chłopca, który został schwytany przez Krzyżaków i dzięki swojej odwadze osiągnął pozycję Mistrza w Zakonie Krzyżackim. Odtwarzając strony odległej i smutnej historii swojego narodu, Mickiewicz tworzy obraz ognistego patrioty, który poświęca życie dla ocalenia ojczyzny, a jednocześnie osiąga taką siłę patriotycznego wezwania, że staje się ona doskonałym wyrazem idei narodowo-patriotycznej. Nic dziwnego, że Tatarishvili-Uiarago, który od najmłodszych lat był aktywnym uczestnikiem ruchu wyzwolenieckiego, opisując tragiczną historię swojego narodu, znalazł się pod wpływem poetyckiego geniuszu polskiego poety-patrioty.

Droga głównych bohaterów do kulminacyjnego momentu w życiu i jego tragicznego rozwiązania zaczyna się od ich wyboru na ważne stanowisko wojskowe. Ten moment został przedstawiony przez obu autorów z zaskakującym podobieństwem użycia przez nich środków leksykalnych. Tak więc Mickiewicz, opisując wybór Konrada Wallenroda na Mistrza Zakonu, tworzy atmosferę szczególnego napięcia, odpowiedzialności, a jednocześnie świętości:

Z Maryjeburskiej wieży zadzwoniono,
Działa zagrzmiały, w bębny uderzono,
Dzień uroczysty w krzyżowym Zakonie:
Zewsząd komtury do stolicy śpieszą,
Kędy, zebrani w kapituły gronie,
Wezwawszy Ducha Świętego uradzają,
Na czyich piersiach wielki krzyż zawieszają
I w czyje ręce wielki miecz oddadzą⁴⁰.

---

⁴⁰ A. Mickiewicz, *Konrad Wallenrod*, Warszawa 2010, *Obiór*, w. 1–8, s. 12.

Uiarago, przedstawiając moment wyboru Mahmuda, bo tak nazywa się teraz gruziński młodzieniec, przywódca gwardii konnej mameluków, używa środków leksykalnych zbliżonych do wiersza Mickiewicza:

Na wschodnim krańcu Kairu, na gołym zboczu pasma Mokotam, dumnie wznosi się twierdza Saladyna z wysokimi wieżami i grubymi murami... Pewnego dnia plac przed fortecą wypełnił się ludem. Zebrali się tu najwybitniejsi przedstawiciele mameluków ze wszystkich regionów Egiptu. Byli to Bej, tysiące sotni i wybrani wojownicy. Mamelucy chodzili po placu, gromadzili się w grupach i kłócili.... Było jasne, że trzeba rozwiązać jakąś ważną kwestię. I oto na jednej z wież twierdzy wzbіł się Banda. Był podnoszony tylko w wyjątkowych przypadkach⁴¹.

Analogie stylistyczne i leksykalne spotykamy również przy charakterystyce Konrada i Mahmuda, gdy wymieniane są te ich wyczyny, które dają Krzyżakom i mamelukom prawo do wyboru na wysokie stanowisko wojskowe. U Mickiewicza czytamy:

On cudzoziemiec, w Prusach nieznamy,
Sławą napełnił zagraniczne domy,
Czy Maurów ścigał na kastylskich górach,
Czy Otomana przez morskie odmęty,
W bitwach na czele, pierwszy był na murach,
Pierwszy zahaczał pohańców okręty;
I na turniejach, skoro wstąpił w szranki,

⁴¹ უიარაღო. მამლუკი // მოთხრობები. თბილისი, 1957, გვ. 337 (Uiarago, *Mameluk*, w: *Opowiadania*, Tbilisi 1957, s. 337).

Jeżeli raczył przyłbicę odsłonić,
Nikt się nie ważył na ostre z nim gonić,
Pierwsze mu zgodnie ustępując wianki.⁴²

Z kolei mamelucy widzą w Mahmudzie jedynego godnego wśród nich:

Był pierwszym, kiedy czarne plemiona w sojuszu z gomarami postanowiły zmierzyć się z mamelukami, pierwszy wspiał się na mur twierdzy Siuta, inni wojownicy podążyli za nim i zajęli fortecę; kiedy mamelucy walczyli pod Assuanem, a czarni, jak szarańcza, najechali na nich, to Mahmud uderzył w gromadę wroga, tym samym podniósł morale mameluków i tak zwyciężyli. Kiedy oddział mameluków w ruinach Teb został otoczony przez plemiona albańskie, a mamelucy, nie ośmielając się zaatakować wroga, byli gotowi złożyć broń, Mahmud podniósł konia i rzucił się na wodza Hotentotów z okrzykiem bojowym, odciął mu głowę, doprowadził wroga do zamętu i zwyciężył⁴³.

Zgodnie z romantyczną tradycją, czerpiąc z doświadczeń autora *Konrada Wallenroda*, Uiarago tworzy obraz postaci, dla której istotą tragizmu jest jej samotność. Mahmud jest samotny, podobnie jak samotny pozostał Konrad, obaj więc skazani byli na nieuchronną zagładę.

Mahmud, w przeciwieństwie do Konrada, nie miał wcześniej ustalonego i przemyślanego planu zemsty. Na zewnątrz jest nawet całkiem zadowolony ze swojego losu, kiedy nagle wszystko się zmienia. Do Kairu dociera wiadomość o najeździe armii Napoleona, mamelucy przygotowują się do

⁴² A. Mickiewicz, *Konrad Wallenrod*, wyd. cyt., *Obiór*, w. 15–24, s. 14.

⁴³ უიარაგო. მამლუქი // მოთხრობები. თბილისი, 1957, გვ. 337 (Uiarago, *Mameluk*, w: *Opowiadania*, s. 339).

walki. Podczas bitwy Mahmud nagle słyszy z ust śmiertelnie przezeń ranionego żołnierza słowa bliskie i drogie jego sercu od dzieciństwa. Był to krzyk skierowany do matki w czasie zagrożenia, krzyk wypowiedany zawsze w języku ojczystym. Mahmud oderwał się, jego świadomość rozjaśniła się wtedy. Zdał sobie sprawę, że ofiarą jego ostrza był Gruzin, zmuszony do rozlewania krwi dla cudzych interesów. Przypomniawszy sobie dzieciństwo, dom rodzinny, braci, przypomniał sobie, ile łez wylał, tęskniąc za ojczyzną. Wyrzekł się przyjętego w niewoli islamu, przysięgi złożonej wrogom i, podobnie jak Konrad, swoją bezczynnością doprowadził wojska mameluków do porażki. Zapłacił za to życiem, zostanie zamordowany jako zdrajca. Konrad i Mahmud zginęli jako zdrajcy, ale każdy, kto czyta opowieść o ich tragicznym życiu i śmierci, rozumie, iż była to ofiara złożona w imię miłości do ojczyzny.

W 1958 roku powieść Uiarago została zekranizowana przez reżysera Davita Rondeli (1904–1976) pod tytułem *Bitwa pod piramidami* [także: *Mameluk*]. Grali w niej najpopularniejsi gruzińscy aktorzy: Otar Kobekidze, Lia Eliawa, Weriko Anjaparidze.

5.

W tajnym raporcie senatora Nowosilcowa, sporządzonym w celu wszczęcia politycznego prześladowania Mickiewicza, powiedziano, że politycznym celem *Konrada Wallenroda* jest dążenie do rozgrzania zanikającego patriotyzmu... Jeśli weźmiemy pod uwagę wpływ wersów Mickiewicza na pisarzy gruzińskich, to trzeba przyznać, że Nowosilcow miał niewątpliwie rację.

Po rewolucji październikowej w Rosji w 1917 roku wszystkie traktaty o rozbiorach Polski zostały anulowane, a w październiku 1918 roku

utworzono niepodległe Państwo Polskie. Wreszcie odzyskało ono wolność, o którą naród walczył przez 123 lata. Jednocześnie z Polską uzyskała niepodległość także Gruzja – w maju 1918 roku została ogłoszona niepodległym państwem. Spełniły się marzenia obu narodów.

To wtedy słynny gruziński poeta-symbolista, założyciel symbolistycznej grupy *Niebieskie rogi* Paolo Yashvili (1895–1937) napisał wiersz – *Do Polski!*, w którym wyraża radość z uzyskania wolności przez Naród Polski i Gruzji i, wspominając Mickiewicza, pokazuje, iż jego *Farys* jest dobrze znany poetyckiej grupie gruzińskich symbolistów, tak jak był znany i popularny wśród gruzińskich romantyków:

ზღაპრული ხალხი! გრძნეული ერი!
აქ პოლონეთი – წმინდა მხარეა!
მიცკევიჩის რაშს არ უმნელდება
ნახვა სწორი და გაწმენდილ გზისა⁴⁴.

Niesamowici ludzie! Magiczny naród!
To jest Polska – ziemia święta!
Tutaj bez trudu latający koń Mickiewicza
Znajduje prostą i swobodną drogę.

Niestety, ten szczęśliwy dla Gruzji czas nie trwał długo – w 1921 roku została zsovietyzowana. Nie był to łatwy okres i dla Polski. Po zerwaniu stosunków z Rosją w 1919 roku rozpoczyna się wojna polsko-bolszewicka. Ten okres i czas aż do zakończenia II wojny światowej nie był najlepszym etapem w rozwoju stosunków literackich między

---

⁴⁴ იაშვილი პ. პოლონეთს! // ქართველი მწერლები პოლონეთზე, გვ. 5 (Paolo Yashvili, *Do Polski!*, w: *Gruzińscy pisarze o Polsce*, Tbilisi 1959, s. 5).

Gruzją a Polską. Dopiero po latach 40. XX wieku rozpoczyna się stopniowe ożywienie relacji. Wiąże się ono znowu z imieniem Mickiewicza. W 1948 roku znany gruziński poeta i pisarz, autor powieści historycznych Grigol Abashidze (1914–1994) opublikował artykuł w związku ze 150-leciem urodzin Mickiewicza. Z goryczą pisał w nim o przymusowej przerwie w stosunkach literackich między Polską a Gruzją, wzywał gruzińskich tłumaczy do przywrócenia wielkich tradycji, ponownego zwrócenia uwagi na poezję romantycznego poety, którego twórczość jest tak ważna dla historii literatury gruzińskiej.

Wezwanie Abashidzego zostało wysłuchane. Już w roku 1949 w tłumaczeniu znanych gruzińskich poetów (Karlo Kaladze, Iraklija Abashidze i Konstantina Lordkipanidze) pojawił się poemat Mickiewicza *Konrad Wallenrod*⁴⁵. Nowy etap postrzegania twórczości polskiego wieszczka rozpoczął się w latach 50. XX wieku. W 1951 roku ukazał się zbiór wybranych dzieł polskiego poety, w którym znalazły się w tłumaczeniu Grigola Abashidzego, Karla Kaladzego i Konstantina Chichinadzego *Sonety krymskie i miłosne, Konrad Wallenrod* oraz kilka ballad⁴⁶.

W 1955 roku w Polsce i na świecie obchodzono stulecie śmierci Adama Mickiewicza. Gruzkańska inteligencja brała aktywny udział w przygotowaniach do owych uroczystości. Był to czas wzmożonego zainteresowania wszystkim, co związane jest z nazwiskiem polskiego poety: twórczością, jej analizą, szczegółami biografii, związkami z literaturą gruzińską. W Gruzji pojawiają się liczne tłumaczenia dzieł Mickiewicza, do których

---

⁴⁵ ადამ მიკვიევიჩი. კონრად ვალენროდი // მნათობი, 1949, №9, გვ. 10–11 (A. Mickiewicz, *Konrad Wallenrod*, „Mnatobi” 1949, nr 9, s. 10–11).

⁴⁶ ადამ მიკვიევიჩი. რჩეული. თბილისი, 1951 (A. Mickiewicz, *Dzieła wybrane*, Tbilisi 1951).

powracają zarówno znani gruzińscy tłumacze (L. Mgeladze, N. Patari-dze, G. Tsetskhladze), jak i cieni poeci (Irakli i Grigol Abashidze, Karlo Kaladze, Konstantin Lordkipanidze). Najczęściej tłumacze powracali do *Sonetów krymskich* i sonetów odeskich. Urzekające piękno i naturalność ludzkich uczuć, połączone z melodyjną lekkością i wdziękiem sonetów miłosnych, afirmujących życie, patos i buntownicze wątki *Sonetów krymskich* przyciągały i do dziś przyciągają gruzińskich tłumaczy.

W uroczystościach poświęconych pamięci poety, które odbyły się w grudniu 1955 roku w Krakowie, wzięła udział delegacja, w skład której weszli znani gruzińscy poeci: Georgij Leonidze i Simon Cikowani. Podczas składania kwiatów na grobie poety na Wawelu to właśnie Leonidze przeczytał improwizowany wiersz:

ველარ ნახე საქართველო,
შენებრ მტრისგან გათანჯული,
მაგრამ შენმა მკეტრმა სიტყვამ,
ნახა ჩემი ხალხის გული.
აქ იმ ხალხმა გამომგზავნა,
ამირანის მთების შვილი,
რომ ჩავაწნა შენს გვირგვინში,
ქართლის ვარდი წითლად შლილი⁴⁷.

Niestety, Gruzji Ty nie widziałeś,
Mojego kraju, cierpiącego jak Polska.
Ale mój naród znał i kochał
Twoją niesamowitą i błyskotliwą poezję.

---

⁴⁷ ლეონიდე გ. მიცკევიჩის // ქართველი მწერლები პოლონეთზე. თბილისი, 1959, გვ. 7 (G. Leonidze, *Do Mickiewicza*, w: *Gruzińscy pisarze o Polsce*, Tbilisi 1959, s. 7).

Dzisiaj przez potomków gór Prometeusza,
Zostałem wysłany do kraju Twojego,
Aby wpleść purpurową kartlijską różę
W Twój, geniuszu, wieniec!

Po powrocie z Polski znany gruziński poeta i pisarz Simon Cikowani napisał cykl opowiadań zatytułowany *Na polskiej drodze*. W jednym z nich pisze: „Nie spotkałem się z Mickiewiczem, ale mój lud słuchał jego głosu jak krzyku samotnego jelenia w górach”⁴⁸. W 1956 roku, jakby kończąc obchody jubileuszowe, ukazała się monografia prof. Michała Kweselawy *Adam Mickiewicz. Życie i twórczość*⁴⁹.

Twórczość Mickiewicza Kweselawa rozpatruje na tle walki narodowo-wyzwoleńczej Polaków. Szczególną uwagę autor zwraca na porównanie ideologicznej orientacji poezji Mickiewicza i Barataszwilego, zauważa podobieństwo ich losu.

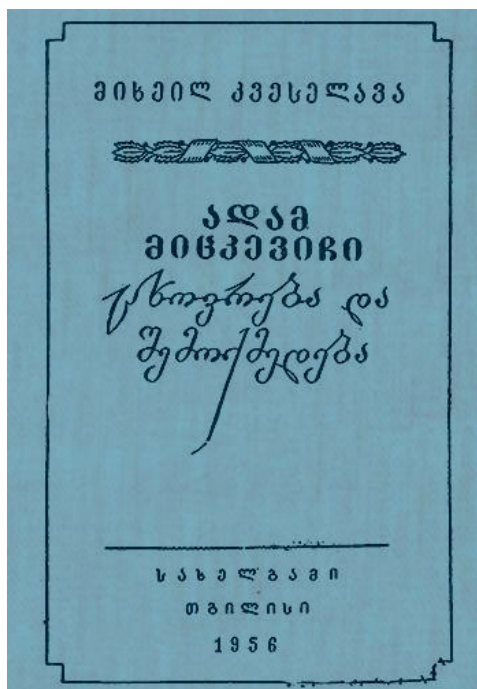
Owocny dla postrzegania twórczości Mickiewicza w Gruzji był koniec lat 50. XX wieku. W 1959 roku ukazał się zbiór *Polska poezja i proza*, w którym pojawiły się nowe przekłady z Mickiewicza: *Oda do Młodości*, *Pani Twardowska*, *Trzech Budrysów*, ballady *Świtez i Świtezianka*.

Kolejnym etapem w recepcji polskiego poety w Gruzji staną się lata 80. XX wieku. W 1983 roku ukazał się w gruzińskim przekładzie historyczny poemat Mickiewicza *Grażyna*, tłumaczenie którego stało się niekwestio-

⁴⁸ ჩიქოვანი ს. მიცკევიჩი და პუშკინი // ქართველი მწერლები პოლონეთზე. თბილისი, 1959, გვ. 9–37 (S. Cikowani, *Mickiewicz a Puszkina*, w: *Gruzińscy pisarze o Polsce*, s. 9–37).

⁴⁹ კვესელავა მ. ადამ მიცკევიჩი. ცხოვრება და შემოქმედება. თბილისი, 1956 (M. Kweselawa, *Adam Mickiewicz. Życie i twórczość*, Tbilisi 1956).

nowanym osiągnięciem w procesie przyswajania poezji polskiej w Gruzji. W tymże samym 1983 roku został opublikowany zbiór *Duże i małe gwiazdy*⁵⁰, w którym zaproponowano przekład jednego z najtrudniejszych w odbiorze dzieł Mickiewicza – *Dziadów*. Translacja została dokonana przez kilku poetów: wileńsko-kowieńskie *Dziady* zostały przetłumaczone przez poetów S. Mircchulawę i A. Gelovaniego, drezdeńskie zaś *Dziady* przez S. Mircchulawę i G. Gorgadzego.

Monografia Michaila Kweselawy o Mickiewiczu

⁵⁰ დიდი და პატარა ვარსკვლავები. თბილისი, 1983 (*Duże i małe gwiazdy*, Tbilisi 1983).

Finalnym akordem w postrzeganiu twórczości Mickiewicza w Gruzji było tłumaczenie największego dzieła poety – poematu epickiego *Pan Tadeusz* (1834). To, że *Pan Tadeusz* był ostatnim dziełem przetłumaczonym na język gruziński, ma swoje przyczyny. Po pierwsze, jest to bardzo obszerne dzieło składające się z prawie dziesięciu tysięcy wersów; po wtóre, polski wers aleksandryjski jest trudny do przetłumaczenia; a po trzecie, tekst jest przepełniony słownictwem polsko-litewsko--białoruskim, nazwami trudnymi dla gruzińskiego odbiorcy.

Recepcja *Pana Tadeusza* w Gruzji ma swoje etapy. Pierwszego tłumaczenia tego wyjątkowego dzieła dokonał absolwent pierwszej gruzińskiej szkoły oficerów, emigrant-patriota, major Wojska Polskiego, pisarz i tłumacz Witalis Ugrechelidze-Ugorski (1902–1984). Przez wiele lat pracował nad tłumaczeniem i w 1955 roku przekazał swój rękopis liczący 539 stron Bibliotece Polskiej w Londynie. Po 55 latach, w 2011 roku, jego przekład *Pana Tadeusza* ukazał się w Wydawnictwie Uniwersytetu Warszawskiego w niewielkim nakładzie⁵¹.

Ale w tym czasie w Gruzji również dokonano tłumaczenia *Pana Tadeusza*. Wykonali je dwaj poeci i tłumacze – Dilar Iwardawa i Otar Celi-dze. Ich tłumaczenie zostało opublikowane w tomie wybranych dzieł

---

⁵¹ *Pan T'adeozi anu Ukanaskneli t'avdasxma Litvaši: aznaurt'a ambavi 1811–1812 clebši t'ormet cignad da lek'sad t'k'muli* / Adam Mic'keviči; pol. t'arg. Vitali Ugrexelijem; tek'sti dedant'an šead., bolot'k'ma daurt'o da gamosac'emad moam. Davit Qol-baiam. / პან თადეოზი ანუ უკანასკნელი თავდასხმა ლიტვაში: აზნაურთა ამბავი 1811–1812 წლებში თორმეტ წიგნად და ლექსად თქმული / ადამ მიცკევიჩი; პოლ. თარგ. ვიტალი უგრეხელიძემ; ტექსტი დედანთან შეად., ბოლოთქმა დაურთო და გამოსაცემად მოამზ. დავით ყოლბაიამ, Varšava: Varšavis Universiteti Wrocław: Ossolinskebis saxelobis Erovnuli Instituti, 2011. Zob. także: N. Taylor-Terlecka, *Mickiewicz na Kaukazie. Dzieje zagubionej rękopisu: „Pan Tadeusz” po gruzińsku*, „Pro Georgia” 2022, nr 22, s. 223–229.

Mickiewiczza w serii *Literatura światowa*, przygotowanym przez Jorama Kereselidzego w 1986 roku. W 2022 roku tłumaczenie Dilara Iwardawa i Otara Celidze zostało wydane w Białymstoku jako osobne, ilustrowane, wykonane na wysokim poziomie poligraficznym wydanie⁵². Tom zawiera artykuły wstępne, streszczenia w językach europejskich, informacje o tłumaczach, a w bibliografii wskazuje najważniejsze artykuły i monografie o Mickiewiczzu. Publikacja została przygotowana wspólnym wysiłkiem filologów z Wydziału Nauk Filologicznych Uniwersytetu Państwowego im. Akakiego Ceretelego w Kutaisi (Gruzja) i z Katedry Badań Filologicznych „Wschód – Zachód” Uniwersytetu w Białymstoku (Polska). Po stronie gruzińskiej pracą kierowała prof. Wera Occheli, po stronie polskiej zaś prof. Jarosław Ławski.

We wrześniu 2024 roku na Uniwersytecie Państwowym w Kutaisi z udziałem polskiej delegacji pod przewodnictwem profesora Jarosława Ławskiego odbyła się uroczysta prezentacja⁵³ pierwszego oddzielnego

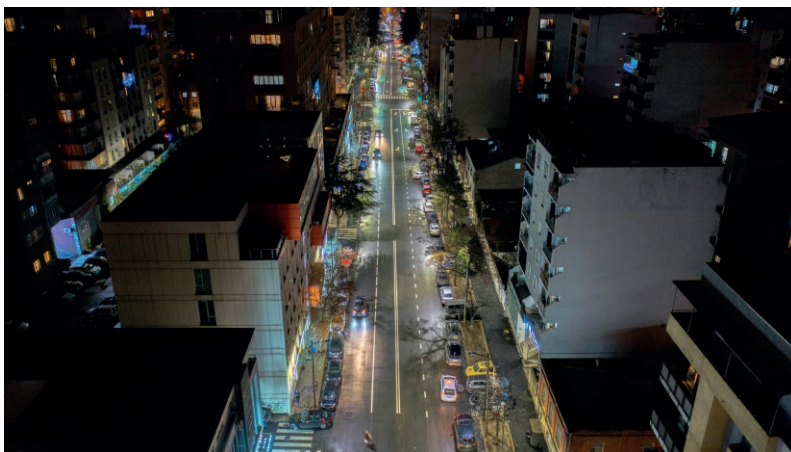
---

⁵² *P'an Tadeozi, anu Bolo gamgzavreba Lit'vashi: shliakht'ebis ist'oria 1811–1812 ts'lebi leksebis tormet'i ts'igni / Adam Mitsk'evichi; kartul enaze targmnes: Dilar Ivardava da Otar Ch'elidzem; shesavali da sametsniero redakt'ireba Iaroslav Lavskisa da Vera Otskhelis; Kutaisis Ak'ak'i Ts'eretlis Sakhelmts'ipo Universit'et'i, Bialist'ok'is Universit'et'is Pilologiuri K'vlebebis „Aghmosavlet–Dasavlet” Katedra. / პან თადეოზი, ანუ ბოლო გამგზავრება ლიტვაში: შლიახტების ისტორია 1811–1812 წლები ლექსების თორმეტი წიგნი / ადამ მიცკევიჩი; ქართულ ენაზე თარგმნეს: დილარ ივარდავა და ოთარ ჭელიძემ; შესავალი და სამეცნიერო რედაქტირება იაროსლავ ლავსკისა და ვერა ოცხელის; ქუთაისის აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ბილისტოკის უნივერსიტეტის ფილოლოგიური კვლევების „აღმოსავლეთ–დასავლეთ” ქათედრა, Kutaisi Bialost'ok'i: Wydawnictwo Prymat, Mariusz Śliwowski, 2022.*

⁵³ A. Janicka, W. Occheli, *Promocja nowej edycji przekładu „Pana Tadeusza” na język gruziński, Kutaisi, 20–21 września 2024 r. Sprawozdanie*, „Bibliotekarz Podlaski” 2024, nr 4, s. 449–445.

wydania w Gruzji tego genialnego dzieła Mickiewicza, którego edycja uświetniła i wzmocniła relacje literackie Polski i Gruzji.

Było to godne podsumowanie trwającego już przez dwa wieki przyswajania twórczości Adama Mickiewicza w Gruzji i zarazem podkreślenie jego roli także w historii literatury gruzińskiej.

Ulica Adama Mickiewicza w Tbilisi

Bibliografia

- ბარათაშვილი ნიკოლოზ. ლირიკა. თბილისი, 1983.
- რუხაძე ტრიფონ. ქართულ-რუსული ლიტერატურული კავშირების ისტორიიდან. თბილისი, 1960.
- უიარაგო. მამელუკი. თბილისი, 1957.
- ქართველი მწერლები პოლონეთზე. თბილისი, 1959.
- ცინცაძე ირაკლი. პოლონეთისა და საქართველოს ურთიერთობის მასალები. თბილისი, 1996.
- წერეთელი აკაკი. ბაში-აჩუკი. თბილისი, 1940.
- წერეთელი აკაკი. ჩემი თავგადასავალი. თბილისი, 2007.
- Kleiner Juliusz, *Mickiewicz*, T. II, cz. 1, Lublin 1948.
- Mickiewicz Adam, *Konrad Wallenrod*, Warszawa 2010.
- Конрад Николай, *Запад и Восток*, Москва 1972.
- Оцхელი Вера, *Романтизм в польской и грузинской литературе. К вопросу сходства и отличия*, „Bibliotekarz Podlaski” 2022, № 2.
- Хитаршвили Вера, *Адам Мицкевич в грузинской литературе XIX века*, w: *Романтизм в славянских литературах*, Москва 1973.

ANEKS FOTOGRAFICZNY

Otwarcie Klubu Języka i Kultury Polskiej na Uniwersytecie im. Akakiego Ceretelego w Kutaisi (2003). Po lewej stronie Rektor Uniwersytetu prof. Omar Lanciawa, blisko prof. Wery Occheli Burmistrz miasta Temur Szaszyszawili, po prawej stronie przedstawiciele Ambasady RP w Gruzji

Prof. Wera Occheli na tle swojej macierzystej uczelni – Uniwersytetu Moskiewskiego im. M. Łomonosowa

Po konferencji w Gdańsku: prof. Elena Cybienko, profesor z Tokio
i prof. Wera Occheli

Prof. Wera Occheli w Warszawie w gościnie u prof. Bazylego Białokozowicza

Po konferencji w Poznaniu: prof. Wera Occheli,
prof. Swietłana F. Musijenko i prof. Bogusław Bakuła

Prof. Wera Occheli na tle Uniwersytetu Warszawskiego

Prof. Occheli w Warszawie

Prof. Wera Occheli, prof. Wiktor A. Choriew i profesor z Warszawy

Profesor Wera Occheli, Gruzja

PRELEKCJA MISTRZOWSKA

Profesor Wery Occheli

25 czerwca 2025 roku (środa) o godz. 8.45 czasu polskiego na zaproszenie władz Wydziału Filologicznego Uniwersytetu w Białymstoku wykład *online* w cyklu Prelekcje Mistrzów wygłosiła prof. Wera Occheli, znalkomita gruzińska badaczka z Państwowego Uniwersytetu im. Akakiego Ceretelego w Kutaisi. Tytuł wykładu brzmiał: *Adam Mickiewicz a literatura gruzińska: recepcja, przekład-adaptacja, wpływ*.

Badaczka – z wykształcenia rusycystka, polonistka i komparatystka – jest między innymi wybitną znawczynią literackich kontaktów gruzińsko-polskich od czasów najdawniejszych aż po wiek XX, ze szczególnym uwzględnieniem relacji XIX-wiecznych. Prof. Wera Occheli od lat współpracuje z licznymi ośrodkami polonistycznymi w Polsce, w tym z Uniwersytetem w Białymstoku, z którą to uczelnią współorganizowała dwie międzynarodowe konferencje naukowe z cyklu „Polsko-gruzińskie związki literackie, językowe i historyczne”. Były to: Międzynarodowa Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa „Dialog kultury gruzińskiej i polskiej w XIX i XX wieku. literatura – język – historia”, Białystok–Kutaisi, 8 maja 2021 r. oraz Międzynarodowa Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa „Gruzja i Kaukaz w relacjach podróżników polskich i światowych. Literatura – język – historia”, Białystok–Kutaisi, 10 listopada

2022 r. Ich plonem jest monografia naukowa *Gruzja i Polska. Transfer wartości kultury. Studia interdyscyplinarne*, Białystok–Kutaisi 2022 oraz monograficzny numer periodyku naukowego „Bibliotekarz Podlaski” (2/2024) zatytułowany *Gruzja i Kaukaz w relacjach podróżników*.

Wykład prof. Wery Occheli został nagrany z wsparciem mgra Jarosława Kuźmickiego oraz z udziałem prof. Jarosława Ławskiego, który przedstawił słuchaczom Prelegentkę. Adresatami prelekcji byli studenci filologii polskiej Uniwersytetu w Białymstoku.

WEERA OCHELII

Wera Occheli (z domu Chitariszwili, ur. 1940 w Machaczkale) jest profesorem Katedry Filologii Słowiańskiej na Wydziale Nauk Humanistycznych Państwowego Uniwersytetu im. Akakiego Ceretelego w Kutaisi. Znana jest w kręgach naukowych ze swoich prac z zakresu komparatystyki literackiej, związanych głównie z kwestiami polsko-gruzińskich i rosyjsko-polskich kontaktów literackich. Badaczka była studentką Wydziału Filologii Moskiewskiego Uniwersytetu Państwowego im. Michaiła Łomonosowa, tamże absolwentką Wydziału Filologii Słowiańskiej, po ukończeniu studiów w 1976 roku obroniła pracę doktorską na temat *Polsko-gruzińskich stosunków literackich w XIX wieku (do 1917 r.)*, uzyskując stopień kandydata nauk filologicznych. Stopień naukowy doktora nauk filologicznych został Jej przyznany przez Radę Naukową Wydziału Filologicznego Moskiewskiego Uniwersytetu Państwowego im. Michaiła Łomonosowa po odbyciu studiów doktorskich na Wydziale Filologii Słowiańskiej i obronie rozprawy doktorskiej na temat *Maksym Gorki i literatura polska 1890–1918. Percepcja. Wpływ. Typologia*. W 1986 roku Wera Occheli otrzymała w Gruzji tytuł profesora z zakresu języków i literatur słowiańskich. W latach 1987–2005 była Kierownikiem Katedry Historii Literatury Rosyjskiej i Zagranicznej na Wydziale Nauk Humanistycznych Państwowego Uniwersytetu im. Akakiego Ceretelego w Kutaisi, gdzie pracuje do dziś (2026).

Profesor Occheli jest autorką prac naukowych opublikowanych w wydawnictwach w Gruzji (Tbilisi, Batumi, Kutaisi), Rosji (Moskwa, Petersburg),

Ukrainy (Kijów, Lwów, Użhorod), Białorusi (Mińsk), Łotwy (Ryga), Słowacji (Bratysława), Bułgarii (Sofia, Wielkie Tyrnowo), Turcji (Stambuł, Erzurum), Hiszpanii (Madryt), Szwajcarii (Zurych). W Polsce znana jest z wielu prac wydawanych w Warszawie, Krakowie, Poznaniu, Szczecinie, Olsztynie, Białymstoku, które zapoznały Polaków i Gruzinów z mało znanymi aspektami ich wzajemnych relacji. Wśród nich są studia: *Henryk Sienkiewicz w Gruzji*, *Polska dramaturgia na scenie teatru gruzińskiego*, *Ilja Czawczawadze w kręgu polsko-gruzińskich powiazań literackich*, *Reminiscencje poezji Adama Mickiewicza w prozie Akakiego Ceretelego*, *Polsko-gruzińskie związki literackie w XIX wieku (do 1917 r.)*, *Polska powieść XIX wieku w Gruzji*, *Problem przestępczości w twórczości polskich i gruzińskich prozaików*, „*Moralność pani Dulskiej*” *Gabrieli Zapolskiej na scenie teatru gruzińskiego*.

Współorganizowała w ramach programu polskiego Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Regionalna Inicjatywa Doskonałości” między innymi polsko-gruzińskie sesje naukowe: Międzynarodową Interdyscyplinarną Konferencję Naukową „Dialog kultury gruzińskiej i polskiej w XIX i XX wieku. Literatura – język – historia”, Białystok–Kutaisi, 8 maja 2021 r. oraz Międzynarodową Interdyscyplinarną Konferencję Naukową „Gruzja i Kaukaz w relacjach podróżników polskich i światowych. Literatura – język – historia”, Białystok–Kutaisi, 10 listopada 2022 r., których wynikiem są publikacje o charakterze monograficznym: tom *Gruzja i Polska. Transfer wartości kultury. Studia interdyscyplinarne*, Białystok–Kutaisi 2022 oraz monograficzny numer periodyku naukowego *Gruzja i Kaukaz w relacjach podróżników*, „Bibliotekarz Podlaski” 2/2024. Uczestniczyła w licznych polskich konferencjach naukowych i projektach badawczych.

Od lat profesor Wera Occheli prezentuje magistrantom i doktorantom uczelni w Kutaisi teoretyczny kurs z literackiej komparatystyki, kierując pracami naukowymi związanymi z zagadnieniami relacji literackich, szczególnie gruzińsko-rosyjsko-polskich. Mieszka w Kutaisi i Tbilisi.

WERA OCHELI [VERA OZHELI], ADAM MICKIEWICZ AND GEORGIAN LITERATURE: RECEPTION, TRANSLATION-ADAPTATION, INFLUENCE, IN: SCHOLARLY-LITERARY SERIES “MASTER LECTURES”, EDITED BY JAROSŁAW ŁAWSKI AND KRZYSZTOF KOROTKICH, VOL. 42, VOLUME EDITOR: JAROSŁAW ŁAWSKI, FACULTY OF PHILOLOGY, UNIVERSITY OF BIAŁYSTOK, BIAŁYSTOK 2026

Summary

On 25 June 2025 (Wednesday) at 8:45 a.m. (Polish time), at the invitation of the authorities of the Faculty of Philology, University of Białystok, an online lecture in the “Master Lectures” series was delivered by Professor Vera Ozheli, an eminent Georgian scholar from Akaki Tsereteli State University. The lecture was entitled: *Adam Mickiewicz and Georgian Literature: Reception, Translation–Adaptation, Influence*. Trained as a specialist in Russian studies, Polish studies, and comparative literature, Professor Ozheli is a distinguished expert in Georgian–Polish and Georgian–Russian–Polish literary contacts, with particular emphasis on nineteenth-century relations.

Vera Ozheli (née Chitarishvili, born in 1940 in Makhachkala) is a professor at the Department of Slavic Philology at the Faculty of Humanities of Akaki Tsereteli State University in Kutaisi. She is widely recognized in academic circles for her work in comparative literary studies, focusing primarily on Polish–Georgian and Russian–Polish literary relations. She studied at the Faculty of Philology of Lomonosov Moscow State University, where she graduated from the Department of Slavic Philology.

In 1976, she defended her doctoral dissertation entitled: *Polish-Georgian Literary Relations in the Nineteenth Century (up to 1917)*, earning the degree of Candidate of Philological Sciences. She was later awarded the degree of Doctor of Philological Sciences by the Academic Council of the same university after defending her dissertation on *Maxim Gorky and Polish Literature, 1890–1918: Perception, Influence, Typology*. In 1986, Vera Ozheli received the academic title of Professor in the field of Slavic languages and literatures in Georgia. From 1987 to 2005, she served as Head of the Department of the History of Russian and Foreign Literature at the Faculty of Humanities of Akaki Tsereteli State University in Kutaisi, where she continues to work to this day (2026).

Professor Vera Ozheli cooperates with Polish studies centers in Poland, including the University of Białystok, where she co-organized international interdisciplinary academic conferences in the series Polish-Georgian Literary, Linguistic, and Historical Relations. These included the conference *Dialogue between Georgian and Polish Culture in the Nineteenth and Twentieth Centuries* (Białystok–Kutaisi, 8 May 2021) and the conference *Georgia and the Caucasus in the Accounts of Polish and World Travelers: Literature – Language – History* (Białystok–Kutaisi, 10 November 2022). The outcomes of these initiatives include the monograph *Georgia and Poland: The Transfer of Cultural Values. Interdisciplinary Studies* (Białystok–Kutaisi 2022) and a monographic issue entitled *Georgia and the Caucasus in Travelers' Accounts* of the scholarly journal “Bibliotekarz Podlaski” (no. 2/2024).

In her lecture on the Georgian reception of the work of Poland's greatest Romantic poet, Adam Mickiewicz (1798–1855), various forms of the assimilation of his literary legacy in Georgia were presented to students of Polish philology. One of the most frequent modes of reception was translation. The author cited numerous examples of translations

of Mickiewicz's poetry into Georgian, including such works as the cycle *Crimean Sonnets*, the historical verse novels *Grażyna* and *Konrad Wallenrod*, and the epic poem *Pan Tadeusz*. Another form of reception discussed was translation–adaptation. The poem *To the Kura* by Giorgi Eristavi (the Kura being a river in Georgia) constitutes an adaptive translation of Mickiewicz's sonnet *To the Niemen*.

Some translations of Mickiewicz that also emerged in Georgian culture contributed to the introduction of a new literary genre. The translation of the *Crimean Sonnets* played a significant role in the assimilation of the sonnet as a poetic form in Georgia. A separate mode of reception consists of scholarly studies devoted to the Polish Romantic poet and his oeuvre, many of which have been published in Georgia. As Professor Ozheli notes, under the influence of the ideas of freedom expressed in Mickiewicz's *Konrad Wallenrod* (St. Petersburg, 1828), Akaki Tsereteli wrote the novel *Bashi-Achuki*, while Kandrata Tataraišvili (pseudonym Uiarago) authored the novel *The Mamluk*.

Państwowy Uniwersytet im. Akakiego Ceretego w Kutaisi, budynek główny

WERA OCHELI [VERA OZHELI], ADAM MICKIEWICZ ET LA LITTÉRATURE GÉORGIENNE : RÉCEPTION, TRADUCTION-ADAPTATION, INFLUENCE, DANS LA SÉRIE ACADÉMIQUE ET LITTÉRAIRE « CONFÉRENCES DES MAÎTRES » SOUS LA DIRECTION DE JAROSŁAW ŁAWSKI ET KRZYSZTOF KOROTKICH, TOME 42, ÉD. JAROSŁAW ŁAWSKI, FACULTÉ DE PHILOGIE DE L'UNIVERSITÉ DE BIAŁYSTOK, BIAŁYSTOK 2026

Résumé

Le mercredi 25 juin 2025, à 8h45, heure polonaise, à l'invitation de la faculté de philologie de l'université de Białystok, le professeur Wera Occheli, une éminente chercheuse géorgienne de l'université d'État Akaki Cereteli à Koutaïssi, a donné une conférence en ligne dans le cadre du cycle « Conférences des maîtres » intitulée : *Adam Mickiewicz et la littérature géorgienne : réception, traduction-adaptation, influence*. La chercheuse, qui a suivi une formation en russe, en polonais et en littérature comparée, est une éminente spécialiste des relations littéraires entre la Géorgie et la Pologne, ainsi qu'entre la Géorgie, la Russie et la Pologne, en particulier les relations littéraires du XIXe siècle.

Wera Occheli (née Chitariszwili, née en 1940 à Makhatchkala) est professeure à la chaire de philologie slave de la faculté des sciences humaines de l'université d'État Akaki Cereteli à Koutaïssi.

La chercheuse est connue dans les milieux académiques pour ses travaux dans le domaine de la littérature comparée, principalement concernant

les relations littéraires entre la Pologne et la Géorgie et entre la Russie et la Pologne. Elle a étudié à la faculté de philologie de l'université d'État de Moscou Mikhaïl Lomonossov où elle a obtenu son diplôme de la faculté de philologie slave. Après avoir terminé ses études en 1976, elle a soutenu sa thèse de doctorat sur les relations littéraires polono-géorgiennes au XIXe siècle et jusqu'en 1917, obtenant ainsi le titre de candidate en sciences philologiques.

Le titre de docteur en philologie lui a été décerné par le conseil scientifique de la même université moscovite après la soutenance de sa thèse intitulée *Maxime Gorki et la littérature polonaise 1890–1918. Perception. Influence. Typologie*. En 1986, Vera Occheli a obtenu en Géorgie le titre de professeur en langues et littératures slaves. De 1987 à 2005, elle a dirigé le département d'histoire de la littérature russe et étrangère à la faculté des sciences humaines de l'université d'État Akaki Cereteli à Koutaïssi, où elle a travaillé jusqu'à ce jour en 2026.

Le professeur Wera Occheli collabore avec les centres d'études polonaises en Pologne, notamment avec l'université de Białystok, où elle a coorganisé des conférences académiques internationales interdisciplinaires dans le cadre du cycle « Relations littéraires, linguistiques et historiques entre la Pologne et la Géorgie ». Il s'agissait de la conférence *Dialogue entre les cultures géorgienne et polonaise aux XIXe et XXe siècles*, Białystok–Koutaïssi, 8 mai 2021, et de la conférence intitulée *La Géorgie et le Caucase dans les récits de voyageurs polonais et internationaux. Littérature – langue – histoire*, Białystok–Koutaïssi, 10 novembre 2022. Ces deux événements ont donné lieu à la publication d'une monographie intitulée *La Géorgie et la Pologne. Transfert des valeurs culturelles. Études interdisciplinaires*, Białystok–Koutaïssi 2022, ainsi qu'à un numéro monographique intitulé *La Géorgie et le Caucase dans les récits de voyageurs* de la revue scientifique *Bibliotekarz Podlaski* 2/2024.

Dans le cadre d'un cours sur la réception de l'œuvre du plus grand romantique polonais, Adam Mickiewicz (1798–1855), en Géorgie, les étudiants en philologie polonaise ont découvert les différentes formes d'assimilation des écrits de Mickiewicz en Géorgie. L'une des formes les plus courantes était la traduction. L'auteure cite les exemples de nombreuses traductions de la poésie de Mickiewicz en géorgien, notamment des œuvres telles que le cycle des *Sonnets de Crimée*, les romans historiques *Grażyna* et *Konrad Wallenrod*, ou encore le poème épique *Pan Tadeusz* [*Messire Thaddée*]. La traduction-adaptation constitue elle aussi une forme de réception.

Le poème de Giorgi Eristavi *Do Kury* [*Ode à la Koura*] (la Koura est un fleuve de Géorgie) est une adaptation du sonnet de Mickiewicz *Do Niemna* [*Ode au Niémen*]. La culture géorgienne a également donné naissance à des traductions de Mickiewicz, qui ont contribué à l'introduction d'un nouveau genre littéraire dans cette culture caucasienne. La traduction des *Sonnets de Crimée* a influencé l'assimilation du genre du sonnet en Géorgie. Les ouvrages consacrés au romantisme polonais et aux œuvres qu'il a produites, dont beaucoup ont été publiés en Géorgie, constituent à eux seuls une forme particulière de réception. Comme le souligne le professeur Occheli, c'est sous l'influence des idées libertaires du poème de Mickiewicz *Konrad Wallenrod* (Saint-Pétersbourg, 1828) que les écrivains Akaki Tsereteli et Kandrata Tataraszwili (pseudonyme Uiarago) ont écrit respectivement les romans *Bashi-Achuki*, et *Mamelouk*.

Kampus Uniwersytetu w Białymstoku, ul. Konstantego Ciołkowskiego 1S:
nowy budynek Wydziału Filologicznego (wizualizacja)

Spis treści

Wera Occheli

*Adam Mickiewicz a literatura gruzińska: recepcja,
przeład-adaptacja, wpływ*..... 7

Aneks fotograficzny..... 50

Jarosław Ławski

Prelekcja Mistrzowska Profesor Wery Occheli..... 55

Wera Occheli – biogram..... 57

Summary..... 59

Résumé..... 63

Tomiki wydane w Serii Naukowo-Literackiej „Prelekcje Mistrzów”

- I.** Wojciech Kass, *Światło jaśnie gość*, red. Z. Fałtynowicz, Białystok 2017.
- II.** Magdalena Popiel, „*Artysta jest obecny*”. *Problem tożsamości artysty nowoczesnego i ponowoczesnego*, red. J. Ławski, Białystok 2018.
- III.** Anna Legeżyńska, *Jasny dialog z mrocznymi siłami. Opowieść o Julii Hartwig*, red. J. Ławski, Białystok 2018.
- IV.** Andrzej Strumiłło, *O Władysławie Strzemińskim. Wykład*, red. M. Rogala, Białystok 2018.
- V.** Julian Maślanka, *Wspomnienie o Ryszardzie Kazimierzu Lewańskim. W setną rocznicę urodzin*, red. K. Rutkowski, Białystok 2018.
- VI.** Lucjan Suchanek, *Aleksander Sołżenicyn. Emigracja. Emigrantologia*, red. K. Korotkich, Białystok 2019.
- VII.** Teresa Kostkiewiczowa, *Pod znakiem Klio. Pamięć zbiorowa w polskiej poezji drugiej połowy XVIII wieku*, red. Ł. Zabielski, Białystok 2019.
- VIII.** Larisa Ratsiburskaia, *Nowe procesy w słowotwórstwie języka rosyjskiego*, red. A. Romanik, Białystok 2019.
- IX.** Stanisław Dubisz, *Periodyzacja rozwoju polszczyzny, a w szczególności jej dziejów najnowszych (1939–2019)*, red. U. Sokólska, Białystok 2019.
- X.** Maria Kalinowska, *Grecka podróż Zbigniewa Herberta – z Juliuszem Słowackim w tle?*, red. K. Korotkich, Białystok 2019.
- XI.** Elżbieta Muskat-Tabakowska, *Tłumacz (literatury) i gramatyka – śmiechy, tumani, czy przestrasza?*, red. D. Karczewski, Białystok 2019.
- XII.** Antoni Libera, *Radykalny sceptycyzm*, red. K. Korotkich, Białystok 2020.
- XIII.** Józef Olejniczak, *Lęki jestem’u*, red. K. Korotkich, Białystok 2020.
- XIV.** Jarosław Mikołajewski, *Lojalność poety i tłumacza*, red. J. Ławski, Białystok 2020.
- XV.** Marek Zagańczyk, *O pisaniu podróży*, red. J. Ławski, Białystok 2020.

- XVI.** Kamila Budrowska, *2020: o roku ów! Literatura i kryzysy*, red. J. Ławski, Białystok 2020.
- XVII.** Margreta Grigorova, *Polsko-bułgarskie relacje historyczno-kulturowe do 1918 roku. Wybrane aspekty*, red. J. Ławski, Białystok 2021
- XVIII.** Małgorzata Czermińska, *Peryferie jako wartość w najnowszym reportażu i eseistyce polskiej*, red. A. Janicka, Białystok 2021.
- XIX.** Maciej Urbanowski, *Od Żeromskiego do Helaka – doświadczenie wojny polsko-bolszewickiej w literaturze polskiej*, red. V. Wejs-Milewska, Białystok 2021.
- XX.** Alina Kowalczykowa, *To życie jest tak wspaniałe. Z profesor Aliną Kowalczykową rozmawia Anna Janicka*, red. A. Janicka, Białystok 2021.
- XXI.** Halina Krukowska, *Człowiek to przepaść, której nie można zasypać. Z Profesor Haliną Krukowską rozmawiał Łukasz Zabielski*, red. Ł. Zabielski, Białystok 2021.
- XXII.** Marek Wilczyński, *Romantyzm polski i amerykański w perspektywie porównawczej*, red. J. Ławski, Białystok 2022.
- XXIII.** Joel J. Janicki, *Keats i Kościuszko. Kultura radykalizmu / Keats and Kosciuszko. The Culture of Radicalism*, red. A. Janicka, Białystok 2022.
- XXIV.** Alina Nowicka-Jeżowa, *Szlakiem czarnoleskiego poety i wędrownych Muz*, red. J. Ławski, Białystok 2022.
- XXV.** Włodzimierz Bolecki, „Szewczyk” *Bolesława Leśmiana (motyw literacki jako tekst kultury)*, red. J. Ławski, V. Wejs-Milewska, Białystok 2022.
- XXVI.** Elżbieta Sikora, „*Madame Curie*”. *Laboratorium opery*, red. A. Włoczevska, Białystok 2022.
- XXVII.** Włodzimierz Szturc, *Fonosfera tekstów Stanisława Wyspiańskiego. Brzmienie jako źródło istnienia*, red. K. Korotkich, Białystok 2022.
- XXVIII.** Piotr Tomaszuk, *Mój Mickiewicz*, red. K. Korotkich, Białystok 2022.
- XXIX.** Marek Piechota, *Z zagadnień metapoetyki lżejszej muzy...*, red. M.M. Leś, Białystok 2022.
- XXX.** Aleksander Naumow, *Akatyst w dawnym i nowożytnym piśmiennictwie europejskim*, red. A. Romanik, R. Szymula, Białystok 2023.

- XXXI.** Kazimierz Korus, *Od homeryckich ideałów do demokracji ateńskiej. Antyczne źródła tożsamości europejskiej*, red. J. Ławski, Białystok 2023.
- XXXII.** Leszek Libera, „W szwajcarskich górach...”. *Z profesorem Leszkiem Liberą rozmawia Jarosław Ławski*, red. J. Ławski, Białystok 2023.
- XXXIII.** Piotr Biłos, *Literatura a rzeczywistość. Kilka uwag o powieści i o doświadczeniu z nią związanym*, red. A. Janicka, Białystok 2023.
- XXXIV.** Ewa Skorupa, *Fizjonomika jako sztuka obserwacji i portretu*, red. A. Janicka, Białystok 2023.
- XXXV.** Arkadiusz Karapuda, *Ceci n'est pas un titre. C'est un tableau – ćwiczenia dialektyczne z malarstwa*, red. J. Kaznowski, Białystok 2023.
- XXXVI.** Alois Woldan, *Ukraina – kraj w Europie Środkowej*, red. J. Ławski, Białystok 2023.
- XXXVII.** Tadeusz Bujnicki, *Dwie perspektywy „Potopu” Sienkiewicza. Historia i współczesność*, red. A. Janicka, Białystok 2024.
- XXXVIII.** Eugeniusz Nachlik, *Twórczość literacka jako przeczucie i przewidywanie przez autora własnego losu*, red. J. Ławski, Białystok 2024.
- XXXIX.** Michał Jacek Mikoś, *Z chaosu do ładu. Z Profesorem Jackiem Mikośm rozmawia Jarosław Ławski*, red. J. Ławski, Białystok 2024.
- XL.** Krzysztof Zanussi, *Idea kina autorskiego i doświadczenia Nowej Fali*, red. J. Kaznowski, A. Włoczewska, Białystok 2024.
- XLI.** Marzanna Bogumiła Kielar, *Rozumowanie postformalne a tworzenie i mistrzostwo*, red. J. Ławski, Białystok 2025.
- XLII.** Wera Occheli, *Adam Mickiewicz a literatura gruzińska: recepcja, przekład-adaptacja, wpływ*, red. J. Ławski, Białystok 2026.
- XLIII.** Jarosław Poliszczuk, *Dryfowanie Europy Wschodniej: kulturowe mapowanie terenów i tożsamości*, red. J. Ławski, Białystok 2026.
- XLIV.** Hatif Janabi, *Przekład jako wytyczenie drogi ku innej polskości*, red. J. Ławski, Białystok 2026.